ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 52(5234)
Субота,
12 мая
2001 года

Кошт у розніцу — 51 руб.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

На што варта звярнуць увагу ў школе

Я працую ў сістэме адукацыі 23 гады. Ужо шмат гадоў выкладаю прадмет "Практычнае выкарыстанне ПЭВМ" і з'яўляюся кіраўніком мастацка-прыкладнога гуртка "Пралеска" ў абласным Доме тэхнічнай і мастацкай творчасці навучэнцаў. Работу сваю вельмі люблю і аддаю ёй амаль увесь свой час.

У нашым вучылішчы працуе дружны, творчы калектыў. І выкладчыкі, і майстры ўсёй душой аддадзеныя сваёй справе. Мы сустракаемся, дарэчы, не толькі ў рабочы час, але любая наша гутарка ў выніку ўсё роўна зводзіцца да размовы пра работу і навучэнцаў.

Нават калі не закранаць матэрыяльнае становішча настаўнікаў (а мы пакуль жывем толькі абяцаннямі лепшай будучыні), праблем у адукацыі, з майго пункту гледжання, дастаткова.

У наша вучылішча прыходзяць дзеці пераважна пасля заканчэння сярэдняй школы. І да нас ідуць не самыя слабыя. Здавалася б, у іх павінен быць адпаведны ўзровень падрыхтоўкі. А на справе аказваецца зусім інакш. У школе не закладваецца той базіс ведаў, на які можна было б абапірацца ў далейшым навучанні. Веды даюцца вельмі павярхоўныя. Як у Пушкіна — "его учили понемногу чему-нибудь и как-нибудь". І што засмучае яшчэ больш — узровень ведаў год ад году не расце, а становіцца ўсё ніжэй і ніжэй. Таму, замест таго каб даваць новыя веды, нам часта даводзіцца наганяць школьную праграму.

Зыходзячы з гэтага, мне хацелася б пагаварыць пра тое, на што варта было б звярнуць увагу ў школе.

Здароўе нашых дзяцей даўно выклікае трывогу. Прычына гэтаму — нестабільнае эканамічнае і нездаровае экалагічнае становішча. Ужо з дзіцячага садка дзеці прыходзяць у школу з мноствам захворванняў. І не кожнаму дзіцяці ўдаецца справіцца з усім аб'ёмам прадметаў і заданняў школьнай праграмы, часта не заўсёды патрэбных. На мой погляд, некаторыя прадметы можна было б лёгка выключыць са школьнай праграмы, а саму праграму спрасціць, каб не ствараць перагрузкі для дзіцячага арганізма.

Вялікую ўвагу варта было б надаць сацыяльна - псіхалагічнай службе ў школе. Дзеці ж розныя. Яны прыходзяць у школу з розных сем'яў, часта не зусім дбайных. У іх няўстойлівая псіхіка, яны не ўпэўнены ў сабе, у сваіх сілах і магчымасцях. Некаторыя здольныя, але вельмі марудлівыя. Яны не ў стане справіцца з тым патокам інфармацыі, які абрушваецца на іх з першых жа дзён. І калі да іх не знайсці індывідуальны падыход, то такія дзеці, застаючыся адзін на адзін са сваімі праблемамі, аказваюцца сярод адстаючых. Вось тут і павінен прыйсці на дапамогу не выкладчык-прадметнік, які перавучыўся на двухтыднёвых курсах, а высокакваліфікаваны псіхолаг, які ведае ўзроставыя і псіхалагічныя асаблівасці дзяцей і здольны дапамагчы кожнаму з іх. Таму неабходна стварыць умовы для работы псіхолага: асобны ўтульны кабінет, аснашчаны спецыяльнай літаратурай і сучасным камп'ютэрам з прадуманымі праграмамі тэсціравання.

Яшчэ хацелася б сказаць аб прафарыентацыі ў школе. На мой погляд, у старэйшых класах навучанне павінна падзяляцца на два напрамкі: гуманітарныя навукі і прыродазнаўчыя. Навошта маладому чалавеку гуманітарнага складу розуму мучыць сябе вышэйшай матэматыкай, якая яму ніколі не спатрэбіцца? Ці не лепш у гэты час надаць увагу больш глыбокаму вывучэнню тых прадметаў, якія яму спатрэбяцца пры паступленні ў ВНУ? Часта здараецца, што падлетку цяжка вызначыцца з выбарам будучай прафесіі. І ў гэтым выпадку яму мог бы дапамагчы псіхолаг, пры наяўнасці добрых прафарыентацыйных камп'ютэрных тэстаў.

Асаблівую трывогу выклікае катастрафічны рост непісьменнасці і бездухоўнасці. Грубая сіла пераважае над далікатнасцю і высакароднасцю. Страчаны нацыянальныя каштоўнасці, якія так захоўвалі нашы продкі. І самае страшнае — знікае родная мова: няма ні чыста беларускай, ні рускай мовы, адзін слэнг з прымессю жаргонных слоў.

А маладое ж пакаленне — наша будучыня. Нездарма гавораць: "Што пасееш, тое і пажнеш". І ў сувязі з гэтым наспела вострая неабходнасць надаць асаблівую ўвагу такім прадметам як родная мова, этыка, эстэтыка.

Мы павінны вырасціць годнага грамадзяніна Рэспублікі Беларусь: здаровага, пісьменнага, ініцыятыўнага, высокакультурнага, які б любіў сваю краіну, паважаў яе традыцыі і мову. Мы павінны не прыглушаць, а заахвочваць індывідуальнасць, вучыць самастойна разважаць, прымаць рашэнні і несці за іх поўную адказнасць. На жаль, у нас у школе гэтаму не вучаць. Прасцей жа стрыгчы ўсіх пад адзін грэбень. Клопату менш. Наша грамадства занепакоена ростам злачыннасці і правапарушэнняў сярод падлеткаў, павялічваецца колькасць наркаманаў і ВІЧ-інфіцыраваных. Маладое пакаленне часта застаецца адзін на адзін з сабой і сваімі праблемамі, не заўсёды ўмеючы адрозніць сапраўдныя каштоўнасці ад уяўных. А прырода не церпіць пустаты. І калі своечасова не зацікавіць падлетка, не ўбачыць у яго душы прыгожы парастак, то замест нас гэта зробіць вуліца. Таму школа не павінна выпіхваць дзяцей на вуліцу пасля ўрокаў. Там, у двары, за іх ніхто не адказвае. Сёння прынята на ўсе лады ахайваць савецкія часы. А памятаеце, як тады была пастаўлена пазакласная работа? Існавала мноства гурткоў, студый, спартыўных секцый, клубаў па інтарэсах (бясплатных!), дзе дзіця магло знайсці сябе. Часта менавіта ў гэтых студыях і гуртках адкрываліся сапраўдныя таленты. Няма ж зусім неталенавітых дзяцей. Ёсць дзеці запушчаныя ці нікому не патрэбныя, якія растуць як прыдарожная трава. Кожны чалавек нараджаецца мастаком і творцам. Паглядзіце на маленькіх дзетак, на іх гульні — гэта ж творчы асобы. І наша задача — дапамагчы маленькаму чалавеку гэтае цудоўнае ўспрыманне свету пранесці праз усё жыццё, не страціць цудоўны дар бачыць прыгажосць, умець радавацца ёй, ствараць яе сваімі рукамі.

Ужо шмат гадоў я вяду мастацка-прыкладны гурток "Пралеска". Профіль у нас даволі шырокі: фларыстыка, мяккая цацка, кветкавы дызайн. Але галоўная мая мэта — навучыць дзяўчынак бачыць і цаніць прыгажосць. Як сказаў У.Сухамлінскі: "Спыніся ў здзіўленні перад прыгажосцю, і ў тваім сэрцы расцвіце прыгажосць". Займаючыся фларыстыкай, творча працуючы з прыродным матэрыялам, набываеш быццам другі зрок, пачынаеш адчуваць сябе часцінкай прыроды, больш эмацыянальна ўспрымаць яе, беражліва да яе ставіцца. Чалавек, які стварае і шануе прыгажосць, не стане яе знішчаць.

А праз любоў да роднай прыроды выхоўваецца і любоў да Радзімы.

Г.КАРКАНІЦА,
выкладчыца ПТВ-74 Гродна.

4 мая Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка правёў нараду па пытанні арганізацыі і правядзення ўступных экзаменаў у вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы рэспублікі ў 2001 годзе.
НА ЗДЫМКАХ: выступае Аляксандр Лукашэнка; падчас работы нарады.

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БЕЛТА.

Фестывалі

Жывая вада дружбы

У Гомельскім абласным Палацы творчасці дзяцей і моладзі адбыўся II Міжнародны фестываль дзіцячых грамадскіх аб'яднанняў Беларусі, Расіі і Украіны "Жывая вада дружбы".

У ім прынялі ўдзел 17 дэлегацый, прадстаўнікі сучаснага дзіцячага руху трох брацкіх славянскіх дзяржаў. Найбольш значным быў удзел міратворчых дзіцячых аб'яднанняў — клубаў ЮНЕСКА і міжнароднай дружбы. У фестывалі ўдзельнічалі таксама піянеры, гайды, члены БСМ.

ААН абвясціла 2001-2010 гады Міжнародным дзесяцігоддзем культуры міру і ненасілля ў інтарэсах дзяцей планеты. У рамках гэтага дзесяцігоддзя пачалася першая міжнародная акцыя новага тысячагоддзя — Глабальны рух у інтарэсах дзяцей.

Фестываль "Жывая вада дружбы" — прыклад міратворчай акцыі, якая спрые рэалізацыі мэтаў гэтага руху. Яго дэвіз: "Да міру і згоды ў XXI стагоддзі".

Пры падрыхтоўцы фестывалю былі вызначаны наступныя мэты і задачы: садзейнічанне станаўленню культуры міру на рэгіянальным і міжнародным узроўнях; развіццё і ўмацаванне творчых кантактаў і супрацоўніцтва дзіцячых грамадскіх аб'яднанняў Гомельскай, Бранскай, Чарнігаўскай і Жытомірскай абласцей; абмен інфармацыяй аб міратворчых акцыях і распрацоўка сумесных праектаў.

Узрост удзельнікаў (14-16 гадоў) вызначыў актыўны творчы характар спраў, уключаных у праграму фестывалю, які доўжыўся чатыры дні.

Адразу ж пасля яркага і эмацыянальнага адкрыцця пачалася ролевая гульня "Ратаўнікі XXI стагоддзя". Яна працягвалася амаль два дні. У ёй удзельнічалі прадстаўнікі сямі "планет", якія распрацавалі праекты, накіраваныя на абарону і захаванне зямной цывілізацыі. Назвы гэтых "планет" глыбока сімвалічныя — "Мір", "Культура", "Каханне", "ЗЛЖ" ("Здаровы лад жыцця"), "Эка", "НіА" ("Навука і адукацыя"), "МаТаіЯ" ("Мама, тата і я").

Экіпаж планеты "НіА" складаўся толькі з кіраўнікоў дэлегацый. Членамі астатніх экіпажаў былі дзеці. Куратары "планет" — прадстаўнікі клуба ЮНЕСКА "Дружба" (Гомельскага абласнога Палаца творчасці дзяцей і моладзі) Дзяніс Іваноў, Андрэй Расафонаў, Юля Свешнікава, Косця Семяненка, Ліля Вавілава, Маша Сярова, Віка Арлова і Насця Падрубная — арганізавалі распрацоўку праграмы выратавання Зямлі. (Напярэдадні фестывалю ў клубе быў праведзены трэнінг "Роўны навучае роўнага".)

На кожнай "планеце" былі праведзены гульні, мэтай якіх было знаёмства, зняцце напружання і стварэнне спрыяльнай атмасферы. Потым пачаліся абмеркаванне праблем, падрыхтоўка праграмы выступлення на міжпланетнай канферэнцыі. Падчас прэзентацыі гэтых праграм прагучала шмат парад, прапаноў у прозе і вершах, выкананне якіх дапамагло б выратаваць зямную цывілізацыю.

Ролевая гульня аб'яднала і пасябравала прадстаўнікоў розных краін, гарадоў і пасёлкаў, дала магчымасць пазнаць адзін аднаго.

Насычаным быў трэці дзень фестывалю. З раніцы госці адправіліся на экскурсіі па Гомелі, агледзелі і палацава-паркавы ансамбль. Потым пачалася работа Акадэміі міру. Гэта адукацыйна-развіццёвыя секцыі, праца якіх была скіравана на вырашэнне той ці іншай праблемы. На занятках дзеці і дарослыя мелі магчымасць набыць карысныя навыкі, атрымаць цікавую інфармацыю па праблемах культуры міру.

Якая была тэматыка Акадэміі міру? Працавалі сем секцый — "Свет клуба ЮНЕСКА", "Канфліктaлогія", "Правы дзіцяці", "Узаеміны культур", "Ідэальны лідэр", "Прафілактыка ВІЧ-СНІД", "Гульні ад А да Я". Вось некалькі водгукаў аб дзейнасці секцый, змешчаных у выпуску прэс-цэнтра: "Канфліктaлогія" — класны трэнінг. Юля і Насця — малайцы!", "Узаеміны культур" — проста супер! Дзякуй!"; "Усё было цудоўна, але мала часу!"; "Гульні ад А да Я" — вы прафесіяналы!".

У ролі куратараў секцый выступалі ўдзельнікі клуба ЮНЕСКА "Дружба". Менавіта на іх адрас прагучалі вось такія словы: "Усё было вельмі класна, асабліва куратары".

Пасля Акадэміі міру пачалася работа творчых майстэрняў "Мірны далягляд". Усе ўдзельнікі працавалі на пяці пляцоўках. Спачатку было праведзена апытанне "Ці магчымы мір без вайны і насілля?". Адно з пытанняў гучала так: "Што вы асабіста можаце зрабіць для дасягнення міру і пераадолення насілля?" Вось некалькі адказаў на гэтае пытанне:

"Не ўступаць у канфлікты. У вырашэнні ўсіх праблем знаходзіць кампраміс..."; "Пастараюся зразумець іншых людзей"; "Пераконваць іншых, што насілле — не шлях вырашэння праблем"; "Удзельнічаць у такіх акцыях...", "Рабіць дабро, якога так не хапае ў нашым зласлівым свеце!"; "Разумець, бачыць, дзейнічаць і не сядзець склаўшы рукі".

На жаль, былі і такія адказы як: "Не ведаю", "Пакуль нічога", "Я асабіста зрабіць нічога не магу, а разам мы можам многае!".

Творчая майстэрня "Мірны далягляд" праводзілася з мэтай распрацоўкі праектаў міратворчых акцый. Прэзентацыя гэтых праектаў адбылася ў апошні дзень фестывалю. Аўтары — дэлегацыі бранскага гарадскога Палаца дзіцячай і юнацкай творчасці, клуб "Славяне" (Кругавец-Калініна Гомельскай вобласці), клуб "Лідэр" (Гомель) і клуб ЮНЕСКА "Дружба" (Гомель). Каманда, у склад якой уваходзілі клуб "Юнацтва Палесся" (Жытомір), дэлегацыя БСМ і гайдаў (Гомель), распрацавала праект "Мой любімы горад" (дзеці прапануюць знайсці больш сродкаў для асвятлення вуліц у вячэрні і начны час, што будзе спрыяць паніжэнню ўзроўню злачыннасці, а таксама дасць магчымасць павялічыць колькасць рэабілітацыйных цэнтраў для наркаманаў і алкаголікаў). Не менш цікавымі былі праекты "Без гісторыі няма будучыні", "Зялёнае дрэва", "Вайна з вайной", "Навучанне міру", "Міжнародны палатачны летнік".

Для ўдзельнікаў Міжнароднага фестывалю была падрыхтавана выдатная культурная праграма. Яны паглядзелі спектакль "Жыццё" ўзорнага дзіцячага эксперыментальнага тэатра "Сінтэз" (мастацкі кіраўнік В.П.Курдзюмаў), удзельнічалі ў свяце славянскіх культур, у якім выступаў дзіцячы фальклорны калектыў "Калінка" з Бранска і г.д.

Чацвёрты дзень работы фестывалю — дзень закрыцця, дзень развітання. Стомленыя, шчаслівыя, на сцэну падымаюцца члены клуба ЮНЕСКА "Дружба" Гомельскага абласнога Палаца творчасці дзяцей і моладзі. Менавіта дзякуючы іх працавітасці, фантазіі, энтузіязму ўдалося гэтае свята міру, напоўненае радасцю ўзаемінаў і супрацоўніцтва. Гучаць словы гімна сустрэч клубаў ЮНЕСКА: "Если дружба есть, она навечно...". Актыўныя ўдзельнікі фестывалю ўзнагароджваюцца спецыяльнымі дыпломамі, сувенірамі.

Да пабачэння, II Міжнародны фестываль дзіцячых аб'яднанняў Беларусі, Расіі і Украіны "Жывая вада дружбы"!

Да сустрэчы на III фестывалі "Жывая вада дружбы"!

Людміла КУЛІК,
метадыст Гомельскага абласнога Палаца творчасці дзяцей і моладзі.

Навіны

Марш міру-2001

Напярэдадні Дня Перамогі з нагоды пяцігоддзя Саюза Беларусі і Расіі, 40-годдзя Фонду міру і 60-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны прайшоў 12-ы Міжнародны марш міру-2001 Курск-Гомель-Мінск.

Арганізатарамі маршу выступілі Курскае абласное ўпраўленне Расійскага фонду міру, Беларускі фонд міру, Курскае абласное аддзяленне Міжнароднага фонду славянскага пісьменства і культуры, рабочая група рэдкалегіі абласной кнігі "Памяць" Курска, Курскае епархіяльнае ўпраўленне, а таксама Камітэт па справах моладзі і турызму і адміністарцыя Курскай вобласці, Курская абласная дума.

Старт маршу міру пачаўся з мітынгу ля мемарыяла памяці ў Курску, дзе ўдзельнікі яго, яны ж і арганізатары, усклалі вянкі і кветкі на магілы загінуўшых воінаў. Сустрэўшыся ў Гомелі з прадстаўнікамі мясцовага аддзялення фонду, міратворцы накіраваліся ў сталіцу нашай краіны, дзе іх прымалі настаўнікі і вучні сярэдняй школы № 137 імя П.М.Машэрава.

Яшчэ перад паездкай у Мінск куране пажадалі наведаць менавіта гэтую школу, каб атрымаць найбольш поўную інфармацыю пра жыццё і дзейнасць Пятра Міронавіча. Як сказала дырэктар установы Маргарыта Мікалаеўна Саўчык, госці былі задаволены наведаннем школьнага музея П.М.Машэрава. Моцнае ўражанне пакінуў і другі музей — "Дзеці вайны", у якім прадстаўлены матэрыялы пра былых непаўналетніх вязняў канцлагераў.

Сумесны канцэрт-акцыя "Мы — разам", у якім удзельнічалі і беларусы, і расіяне, аб'яднаў усіх прысутных. А напрыканцы госці прапанавалі педагогам і вучням школы прыняць удзел у маршы міру наступнага года, які пройдзе па гарадах і сёлах Украіны. Мы абавязкова сустрэнемся зноў, каб яшчэ раз пераканацца: "Мы — адзін народ, мы — разам, мы — браты і сёстры...", — казалі куране.

Сустрэча з ветэранамі

8 мая ў Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь сабраліся ўдзельнікі Вялікай Айчыннай вайны, якія ў свой час працавалі ў Міністэрстве асветы, Дзяржаўным камітэце па прафтэхадукацыі і ў Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі.

Перад ветэранамі выступіў міністр адукацыі Васіль Стражаў. **Ён выказаў шчырую ўдзячнасць тым, хто рызыкуючы сваім жыццём, набліжаў дзень перамогі.**

З віншавальнымі словамі звярнуўся да старэйшых калег начальнік Галоўнага ўпраўлення сацыяльнай і выхаваўчай работы Міністэрства адукацыі Георгій Бутрым.

Клуб аўтарскай песні "Пегас" Цэнтра мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" падрыхтаваў для шаноўных гасцей канцэрт. Песні ваеннай тэматыкі не пакінулі раўнадушнымі нікога. Слёзы радасці ад сустрэчы з сябрамі і калегамі, успаміны, шчырыя віншаванні і падарункі сведчылі пра тое, што свята ўдалося на славу.

Вольга ДУБОВІК.

Супрацоўніцтва

Беларускія вучоныя-педагогі — члены Расійскай акадэміі адукацыі

Беларуска-расійская інтэграцыя закранае не толькі эканамічную ці прамысловую сферы. Нядрэнна развіваецца супрацоўніцтва ў галіне адукацыі, педагогікі, навуковай дзейнасці. Беларускія вучоныя добра вядомыя ў навуковых колах сваіх расійскіх калег. Іх наватарскія ідэі, цікавыя навуковыя распрацоўкі знаходзяць добразычлівы водгук. У красавіку 2001 года замежнымі членамі Расійскай акадэміі адукацыі абраны рэктар Беларускага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта імя Максіма Танка прафесар Л.М.Ціханаў і рэктар Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі прафесар А.Х.Шкляр. Як адзначаецца ў тэлеграме, падпісанай прэзідэнтам Расійскай акадэміі адукацыі Н.Д.Нікандравым, гэта вынік іх заслуг у галіне навукі і адукацыйнай дзейнасці.

Семінары

Вышэй усякіх чаканняў

На сёлетніх вясновых канікулах некаторым настаўнікам гісторыі Мінска і вобласці надзвычай пашанцавала — чатыры дні яны былі ўдзельнікамі цікавага семінара "Міжкультурная адукацыя ў працэсе навучання ў школе".

Некаторыя з нас прыехалі на семінар з пачуццём лёгкага скепсісу: а ці такая ўжо актуальная тэма для нашай школы?

Але тое, што мы ўбачылі і пачулі, пераўзышло ўсе нашы чаканні. Маладыя навукоўцы-гісторыкі Дзмітрый Карпіевіч, Уладзіслаў Вялічка і Сяргей Лабода стварылі атмасферу добразычлівасці і творчасці з першай жа хвіліны нашай сумеснай працы. Цікавыя формы знаёмства ("Карта Мінска", гульня "Знайдзі таго, хто...", гульня "Мая гісторыя") змяняюцца групавой працай па вызначэнні намі самімі праблемы "Што такое міжкультурная адукацыя". Аказваецца, складаныя тэарэтычныя праблемы можна вырашаць так нязмушана, лёгка і весела. Потым былі гульні "Дарогай развіцця", "Бафа-Бафа", групавая работа "Мазаіка", дыскусія "Так і не", праца ў парах "Канцэнтрычныя колы". Мы даведаліся, што такое метад "мазгавога штурму", "рэфлексіўнае кола", "актыўная лекцыя". І налічылі пры падвядзенні вынікаў 23 формы і метады, выкарыстаныя нашымі трэнерамі ў ходзе працы. Большасць з іх новыя, невядомыя для нас. Усе гэтыя формы працы былі актыўнымі, кожную справу мы абмяркоўвалі — што спадабалася, што не, як гэта можна прымяніць у школе. Чацвёрты дзень семінара быў прысвечаны праектнай дзейнасці ў групах.

Пры падвядзенні вынікаў дзейнасці ўсе ўдзельнікі семінара прызналі каштоўнасць гэтага мерапрыемства.

Кожны ўдзельнік семінара бясплатна атрымаў метадычныя распрацоўкі гульняў і кнігу "Інавацыйныя метады навучання ў грамадзянскай адукацыі", якую напісаў калектыў аўтараў, і ў тым ліку Уладзіслаў Вялічка і Дзмітрый Карпіевіч — нашы настаўнікі-трэнеры. Іх крэда: "Дапамажы іншаму штосьці зрабіць самому". Гэты семінар сапраўды дапаможа нам, настаўнікам, самім палепшыць сваю працу, зрабіць яе больш выніковай і цікавай.

Наталля ІЛЬІНІЧ,
настаўніца гісторыі і геаграфіі Талькаўскай сярэдняй школы Пухавіцкага раёна.

Аб'ява

На базе Акадэміі паслядыпломнай адукацыі 7-12 чэрвеня 2001 г. для загадчыкаў аддзелаў адукацыі і навучальна-метадычных кабінетаў, для кіраўнікоў навучальных устаноў розных тыпаў праводзяцца аўтарскія курсы доктара педагагічных навук П.І.Трацякова (Масква) "Кіраванне якасцю адукацыі".

Даведкі па тэлефоне: 285-78-23.

Ганаровае званне

Баранавічы названы лепшым горадам Брэсцкай вобласці ў вырашэнні задач развіцця адукацыі. Гэта ганаровае званне горад атрымаў па выніках абласнога конкурсу, якія былі падведзены на калегіі ўпраўлення адукацыі Брэсцкага аблвыканкама 27 красавіка.

Святлана СУБОЦІНА.

English Tenses

У школы Беларусі рассылаецца камплект табліц пад гэтай агульнай назвай. Але большасці настаўнікаў англійскай мовы гэты дапаможнік яшчэ невядомы. Ён быў разгледжаны і адобраны Метадычнай камісіяй Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, якое даручыла Цэнтру вучэбнай кнігі і сродкаў навучання даць аб ім інфармацыю па Беларусі. Дапаможнік мае эксперыментальны характар, бо ў ім рэалізаваны некаторыя нетрадыцыйныя метадычныя падыходы і ідэі. Табліцы рассылаюцца аўтарам, каб пазбавіць школы ад лішніх цэнавых накрутак у магазінах і наладзіць кантакт аўтара з настаўнікамі.

Гутаркі аўтара з настаўнікамі паказалі, што яны часта не могуць пераадолець педагагічныя стэрэатыпы мінулых гадоў, не ўнікаюць у спецыфіку дадзенага дапаможніка. Былыя ж табліцы складаліся проста з прыкладаў, якія дапамагалі настаўніку тлумачыць новую тэму па граматыцы.

Камплект табліц English Tenses — гэта перш за ўсё **моўны трэнажор**!

Патлумачым некаторыя яго асаблівасці і навучальныя магчымасці.

1. У дапаможніку рэалізавана ідэя навучання замежнай мове на вялікім інфармацыйным полі, на поўным камплекце ўсіх табліц адразу. Іх варта размясціць у кабінеце ці класе стацыянарна і выкарыстоўваць для рэгулярнага звароту да іх настаўніка і вучняў на розных этапах засваення матэрыялу і з рознымі метадычнымі мэтамі. Напрыклад, вялікі матэрыял дае магчымасць весці навучанне па замкнутых дыдактычных цыклах — "уводзіны — замацаванне — ужыванне" з неадкладным выхадам тэмы ў практыку мовы і адначасова пазбегчы страты навыкаў мовы.

2. Камплект табліц у кабінеце — гэта "насценны самавучыцель" для вучняў. Яны бяруць з яго патрэбную інфармацыю і спосабы яе выкарыстання. Але спачатку сам настаўнік павінен дапамагчы ім засвоіць тэхналогію саманавучання па такіх табліцах. У дадатку да дапаможніка даюцца і рэкамендацыі для вучняў.

3. Табліцы забяспечваюць прафілактыку граматычных памылак у сістэме часавых форм англійскага дзеяслова, гэта — сістэма падказак, апор і ключоў. Інтэнсіўная ж моўная трэніроўка мае сэнс толькі тады, калі гарантуецца беспамылковасць, імгненная карэкціроўка мовы вучня, інакш гэтыя памылкі, асабліва ў дзеяслоўных формах, замацоўваюцца.

4. Названыя захады ў фармалізацыі граматычнага аналізу англійскага сказа і выказванняў на роднай мове спрошчваюць навучанне і развіваюць больш абстрактнае моўнае мысленне вучня, дапамагаюць яму навучыцца выкарыстоўваць гэтыя захады для стварэння сваёй уласнай замежнай мовы на любую тэму і на базе любога слоўнікавага спісу аж но да прафесійнай тэрміналогіі студэнта тэхнікума, ВНУ ці менеджэра.

5. У камплект уключаны сігнальныя карткі, якія могуць павысіць кіруемасць навучальнага працэсу ў класе, асабліва ў пачатковай школе.

6. Калі выкарыстоўваць асабістыя плееры вучняў для гукавых практыкаванняў з апорай на камплект табліц як на універсальны ключ, можна любы клас ператварыць у спрошчаны лінгафонны кабінет, дапамагаючы інтэнсіфікаваць працэс вуснамоўнай трэніроўкі з простай і даступнай тэхнікай.

7. Камплект табліц English Tenses, які стымулюе саманавучанне вучняў, значна палягчае працу настаўніка па няспынным выпраўленні "вечных" граматычных памылак нашых вучняў. Але спачатку трэба дапамагчы вучням прайсці шлях стварэння ўласнай мовы па-англійску ад павольнага, удумлівага фармулявання сваіх выказванняў у простых пісьмовых сачыненнях з няспыннай карэкціроўкай па табліцах да хуткаснага жывога аповеду ці дыялогу з таварышам пры мінімальных падказках табліц.

Аўтар жадае сваім калегам вялікіх поспехаў у нашай такой важнай і цікавай рабоце і чакае ад іх любой інфармацыі пра свой дапаможнік!

Аляксей УДАЛЬЕЎ,
кандыдат педагагічных навук.

Грамадзянская адукацыя ў дэмакратычным грамадстве

Праблемы грамадзянскай адукацыі сталі моднай тэмай навуковых і газетных публікацый. Пра іх гавораць на канферэнцыях і ў аўдыторыях, у "калідорах улады" і ў радах апазіцыі. Дзяржава і грамадзянскае грамадства спадзяюцца на выхаванне грамадзяніна і грамадзянскасці. Усе "за" і нікога "супраць" — да таго часу, пакуль гаворка не заходзіць пра змест, канкрэтныя формы і метады гэтага працэсу. Тады ж і высвятляецца, што грамадзянская адукацыя не ёсць нешта само сабой зразумелае. У залежнасці ад тыпу грамадства і дзяржавы перад імі могуць стаяць розныя, часам узаемавыключальныя, задачы. Неразуменне гэтага моманту перашкаджае распрацоўцы канцэпцыі грамадзянскай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь, уносіць разнагалосіцу ў тлумачэнне яго мэт і задач. Многія вучоныя і педагогі ўкладваюць у гэта паняцце (часам зусім несвядома) прама процілеглы змест. Патрэбны дакладныя крытэрыі, якія даюць магчымасць вызначыць асаблівасці грамадзянскай адукацыі ва ўмовах прававой дэмакратычнай дзяржавы і яе прынцыповыя адрозненні ад выхавання грамадзянскасці ва ўмовах аўтарытарнай і таталітарнай сістэмы ўлады. Без гэтага немагчыма зразумець, што новае нясе ў сабе задача выхавання грамадзяніна ў сучасных умовах. Напрыклад, у параўнанні з назапашаным за гады савецкай школы вопытам выхавання "новага" чалавека.

Канцэпцыя грамадзянскай адукацыіі грунтуецца на прызнанні пэўнай сістэмы каштоўнасцей. У дэмакратычным грамадстве яны абазначаны даволі выразна — дэмакратыя, свабода, роўнасць, сацыяльная справядлівасць, правы чалавека. Канкрэтны змест і задачы грамадзянскага выхавання раскрываюцца праз шэраг больш канкрэтных паняццяў і катэгорый. Аднак большасць з іх, нягледзячы на вонкавую прастату, не мае адназначнага тлумачэння. Іх сэнс залежыць ад каштоўнасных арыентацый таго, хто іх выкарыстоўвае. У дыскусіях, прысвечаных распрацоўцы канцэпцыі грамадзянскай адукацыі ў краіне, гэта прыводзіць да таго, што ўдзельнікі іх гавораць на розных мовах. "Падводныя камяні", якія перашкаджаюць узаемаразуменню, — гэта рознačытанні ў тлумачэнні базавых для ўсёй сістэмы грамадзянскай адукацыі паняццяў. Сярод іх такія, як "грамадзянін", "грамадзянскасць", "асоба", "патрыятызм", "дзяржава". Што гэта за рознačытанні і якія ж супярэчнасці яны утрымліваюць у сабе?

Грамадзянін

Паняцце "грамадзянін", як і паняцце "грамадзянства", адлюстроўвае характар палітыка-юрыдычнай сувязі, якая ўзнікае паміж індывідам і дзяржавай ва ўмовах рэспубліканскай формы праўлення. Гэтая сувязь вызначае іх правы і абавязкі ў адносінах адзін да аднаго. Перш за ўсё абавязак грамадзяніна — прытрымлівацца законаў дзяржавы і выкарыстоўваць свае правы на ўдзел у грамадскіх і дзяржаўных справах. Само паняцце "рэспубліка" гаворыць пра роўныя магчымасці ўсіх грамадзян па кіраванні дзяржавай. Не ўсе дзяржавы, якія называлі сябе так, адпавядалі гэтаму патрабаванню. Часта, як яно было і ў СССР, гэта права толькі дэкларавалася. Галоўнай задачай грамадзянскай адукацыі было выхаванне законапаслухмянага грамадзяніна. Упор рабіўся на яго абавязках, пачуцці абавязку, патрыятызме. Залішняе акцэнтаванне на правы асобы было не ў пашане і разглядалася як "качанне правоў". Дэмакратызацыя грамадства патрабуе напаўнення паняцця "грамадзянін" яго сапраўдным зместам. Галоўнай задачай грамадзянскай адукацыі становіцца выхаванне суверэннага грамадзяніна і дэмакратычнай грамадзянскасці. Гэта азначае рэальную далучанасць індывіда да прыняцця жыццёва важных для яго дзяржаўных рашэнняў, а таксама магчымасць атрымання неабходных для гэтага ведаў і ўменняў. Грамадзянін павінен мець уяўленне пра механізмы функцыянавання дэмакратыі, ведаць асноўныя палажэнні Канстытуцыі, свае правы, свабоды і абавязкі, умець імі карыстацца і адстойваць іх.

> *Стаць асобай у дэмакратычным грамадстве — значыць набыць аўтаномію, самастойнасць ва ўсіх сферах сваёй жыццядзейнасці.*

Асоба

Асоба — гэта не проста асобна ўзяты індывід. Каб стаць асобай, неабходна прайсці шлях духоўна-маральнага сталення, ці, як кажуць сацыёлагі, сацыялізацыі. Па меры далучэння да дарослага жыцця малады чалавек вучыцца сувымяраць свае інтарэсы з інтарэсамі калектыву, грамадства. Да яго прыходзіць пачуццё адказнасці за свае ўчынкі, за ўсё, што адбываецца навокал. Падобнае тлумачэнне паняцця "асоба" вядома кожнаму настаўніку. Прыкладна ў гэтым ключы трактавала яго і савецкая педагогіка. Аднак сёння гэтага мала. Разуменне асобы ва ўмовах дэмакратыі мае свае асаблівасці. Усведамленне сябе як часткі грамадства і здольнасць ахвяраваць сваімі інтарэсамі дзеля грамадскіх — гэта важная, але не вызначальная яе характарыстыка. Стаць асобай у дэмакратычным грамадстве — значыць набыць аўтаномію, самастойнасць ва ўсіх сферах сваёй жыццядзейнасці. Самастойнасць асобы — гэта, гаворачы словамі вядомага філосафа, яе здольнасць быць гаспадаром самога сябе. Асоба — гэта чалавек, здольны самастойна будаваць сваю жыццёвую стратэгію і тактыку, вырашаць праблемы зыходзячы з уласнага жыццёвага вопыту і каштоўнасных арыентацый. Гэта датычыцца яго сям'і, уласнасці, выбару сяброў, веравызнання, маралі, удзелу ў палітыцы і многага іншага.

Таталітарная і аўтарытарная дзяржавы не прызнаюць за грамадзянамі правоў на падобную аўтаномію. Адсюль імкненне рэгламентаваць жыццё кожнага індывіда ўсемагчымымі ўказамі, пастановамі, прадпісаннямі. У працэсе выхавання асобы першачарговая ўвага тут надаецца маральна-этычнай праблематыцы. Прыкладам гэтаму можа быць Маральны кодэкс будаўніка камунізму. Аднак нягледзячы на строгасць маральных прадпісанняў "гарманічна развітая асоба" заставалася залежнай ад "бацькі нацыі". У сваіх учынках чалавек пастаянна азіраўся на "мудрага кіраўніка". Дэмакратыя, наадварот, патрабуе ад індывіда здольнасці да самастойных рашэнняў і адказнасці за іх. Суверэнны грамадзянін вызвалены ад дробязнай апекі з боку дзяржавы. Яму гарантаваны свабода прадпрымальніцтва, ініцыятывы, творчасці. Чалавеку забяспечаны шырокія правы на ўдзел у палітычным, эканамічным, культурным жыцці краіны, у тым ліку і права на памылку. Чалавек, які робіць выбар (ці то кандыдата ў парламент ці тавар на рынку), сам пажынае вынікі ўласных пралікаў. Самастойнасць асобы — гэта не толькі гарант яе паўнацэннага існавання і развіцця, але і неабходная ўмова захавання і развіцця дэмакратыі. Правы асобы, рынчная эканоміка, дэмакратычныя выбары не дасягаюць мэты, калі няма таго, хто гатовы гэтымі правамі скарыстацца.

Іншая справа — так званы "апякаемы індывід". Яго жыццё мае пэўныя перавагі, паколькі пазбаўляе яго неабходнасці думаць і рашаць. Заўсёды ёсць той, у каго гэта атрымліваецца лепш — бацькі, школа, начальнік на працы, палітычны лідэр. Тым больш што ў выпадку няўдачы заўсёды ёсць магчымасць спаслацца на таго, хто прымаў рашэнне. Падобны лад жыцця быў характэрны для мільёнаў савецкіх людзей, пазбаўленых права на самастойнасць. Адсутнічалі цэлыя сферы грамадскага жыцця, дзе самастойнасць можна было б праяўляць — палітыка (як сфера свабоднага выбару), эканоміка (як сфера эканамічнай свабоды), культура (як сфера свабоднай творчасці). Іх рэанімацыя ў постперабудовачны перыяд прывяла да таго, што масы ўсё сваё свядомае жыццё апякаемых дзяржавай індывідаў аказаліся ў стане беспаможнасці. Жыццё ва ўмовах рынку патрабуе ад іх таго, да чаго яны аказаліся не здольны — да ўласных рашэнняў, актыўнасці, самастойнасці. Для іх больш спакойным і, адпаведна, лепшым быў той час, калі карціна свету была яснай і празрыстай. Калі замест выбару тавараў і паслуг людзі былі заклапочаны іх наяўнасцю ці адсутнасцю. Калі замест выбару палітычнага лідэра, партыі, ідэалогіі галоўным было праяўленне шчырай адданасці камуністычнай партыі і яе кіраўнікам. У аснове такой пазіцыі мае месца феномен, які вядомы заходні філосаф Э.Фром ахарактарызаваў як "уцёкі ад свабоды", ад неабходнасці рабіць выбар. Па сутнасці гэта не што іншае, як уцёкі ад неабходнасці быць асобай.

Сіндром "апякаемага" індывіда мае месца і ў краінах развітай заходняй дэмакратыі. Поспехі ў будаўніцтве так званай сацыяльнай дзяржавы, якая ставіць сваёй задачай забеспячэнне ўсіх грамадзян годнымі ўмовамі існавання, нарадзілі масавы настрой утрыманства і пасіўнасці. Прынамсі, гэта можна назіраць сярод тых грамадзян, якія не разлічваюць на поспех у канкурэнтнай барацьбе. Паявілася даволі шматлікая група працаздольных людзей, якія звыкліся са сваім сацыяльным становішчам і згодных жыць на дзяржаўную дапамогу, адмовіўшыся ад пошуку працы, ад кар'еры, прэтэнзій на заможнасць.

Грамадзянскасць

З-за сваёй шматзначнасці і няпэўнасці паняцце "грамадзянскасць" часцей за іншых аказваецца ўцягнутым у сферу палітычных і ідэалагічных спекуляцый. Ва ўмовах аўтарытарнай формы кіравання яно часцей за ўсё зводзіцца да лаяльнасці ў адносінах да дзяржаўнай улады, безагаворачнай падтрымкі яе палітыкі. У аснове такога падыходу ляжыць разуменне дзяржавы як нейкай пазачасавай, надперсанальнай сутнасці, якая паглынае і падначальвае сабе індывіда. Чалавек не можа існаваць без дзяржавы, і з гэтым цяжка спрачацца. Яна ўвасабляе ў сабе ідэю "агульнага шчасця". У адрозненне ад любой іншай арганізацыі, яна адлюстроўвае інтарэсы не якой-небудзь асобнай групы, а грамадства ўвогуле. Адсюль робіцца выснова аб прыярытэце дзяржавы над правамі асобы. Грамадзянін разглядаецца як уласнасць дзяржавы. Адносіны паміж імі будуюцца па прынцыпе суверэнітэту: "абараняю — значыць падначальваю". Улада забяспечвае індывіду ўнутраную і знешнюю бяспеку, за гэта яна патрабуе ад яго безагаворачнай падтрымкі і адданасці. Пры такім падыходзе сістэма грамадзянскай адукацыі арыентуецца на выхаванне грамадзяніна, здольнага ставіць грамадскія, калектыўныя інтарэсы вышэй асабістых. На першым месцы — грамадзянскі абавязак і абавязкі перад грамадзянскай супольнасцю, якая разумеецца выключна як дзяржава.

Выхаванне дэмакратычнай грамадзянскасці расстаўляе акцэнты некалькі інакш. Не адмаўляючы значнасці грамадскіх і дзяржаўных інтарэсаў, яно робіць індывіда непасрэдным удзельнікам палітычных падзей. Гэта дае магчымасць грамадзяніну адчуць сябе творцам, гаспадаром сваёй краіны. Грамадзянскасць — гэта якасць, уласцівая членам грамадзянскай супольнасці, якая самастойна вызначае сваё цяперашняе і будучае. Адпаведна і адказнасць за лёс дзяржавы нясуць самі яе грамадзяне. У аснове гэтага падыходу ляжыць разуменне дзяржавы, распрацаванае ў рамках палітычнай філасофіі Д.Лока. Згодна з гэтай канцэпцыяй грамадства з'яўляецца сферай рэалізацыі натуральных, уласцівых чалавеку ад нараджэння правоў і свабод. Важнейшымі з іх з'яўляюцца права на жыццё, свабоду, уласнасць. Шляхам грамадскага дагавору грамадзянскае грамадства стварае дзяржава. Гэта значыць арганізацыю, якая павінна забяспечваць і абараняць фундаментальныя правы і свабоды сваіх грамадзян. Менавіта таму дзяржава служыць грамадству і індывіду, а не наадварот.

Грамадзянскае грамадства

Грамадзянскае грамадства ўяўляе сабой сукупнасць не апасродкаваных дзяржавай сувязей і адносін паміж індывідамі, а таксама іх добраахвотнымі аб'яднаннямі, партыямі, рухамі. У адрозненне ад дзяржавы ў ім пераважаюць не вертыкальныя (панавання і падначалення, начальнік і падначалены), а гарызантальныя (супрацоўніцтва, саперніцтва, канкурэнцыя, салідарнасць) сувязі. Члены грамадзянскага грамадства роўныя адзін перад адным у плане валодання асноўнымі правамі і свабодамі, а таксама ў плане незалежнасці ад дзяржаўнага ўмяшання ў асабістае жыццё. Залогам такой незалежнасці з'яўляецца валоданне і свабоднае распараджэнне ўласнасцю — матэрыяльнай і інтэлектуальнай. Нерухомая маёмасць, адукацыя ці проста здольнасці да той ці іншай справы даюць магчымасць індывіду забяспечыць сабе сродкі для існавання, не азіраючыся на дзяржаву, не карыстаючыся яе дабрачыннасцю і, адпаведна, пазбягаючы яе апекі.

Узнікненне грамадзянскага грамадства ўяўляе сабой заканамерны этап у развіцці заходняй цывілізацыі. Яго ўзнікненне супадае з развіццём капіталізму і яго галоўнай рухаючай сілы — буржуазіі. Менавіта дзякуючы знішчэнню саслоўяў, цэхаў, карпарацый, прывілей паявіліся ўмовы для развіцця свабоднага індывіда. У адносінах паміж членамі грамадства сцвярджаецца прынцып роўнасці перад дзяржавай. Сучаснае грамадзянскае грамадства характарызуецца разгалінаванай сацыяльнай структурай, якая адлюстроўвае ўсю разнастайнасць узнікаючых у ім сувязей і адносін паміж свабоднымі грамадзянамі. Гэта поле рэалізацыі палітычнай і эканамічнай свабоды асобы, узаемадзеяння народжаных гэтай свабодай палітычных і эканамічных аб'яднанняў, партый, рухаў, груп і іншых арганізацый. Дзякуючы ўключанасці ў гэтыя арганізацыі індывід не адзінокі перад тварам больш арганізаванай улады. Як гэта мае месца, напрыклад, ва ўмовах таталітарнай дзяржавы, якая ажыццяўляе татальны кантроль над асобай ва ўсіх сферах яе жыццядзейнасці.

> *Цяжкасць свабоды абумоўлена неабходнасцю выбіраць. Бо дэмакратыя — гэта не толькі магчымасць, але і неабходнасць выбару.*

Грамадзянскае грамадства як сукупнасць свабодных і незалежных уласнікаў нараджае паняцці "грамадзянін" і "грамадзянскасць". Валодаць грамадзянскасцю — гэта значыць разумець, што ад твайго ўдзелу ў грамадскіх справах нешта залежыць. Дэмакратычная грамадзянскасць не выключае ахвярнасці асабістымі інтарэсамі дзеля грамадскіх. Прынамсі, калі гаворка ідзе аб пагрозе існуючаму парадку, дэмакратычным каштоўнасцям і інстытутам. Як паказвае гісторыя, часцей за ўсё падобная небяспека выходзіць ад самой улады. Менавіта таму грамадзянская адукацыя ва ўмовах дэмакратыі выхоўвае ў грамадзян крытычнае стаўленне да ўлады, а таксама здольнасць да самакіравання. Такі падыход не азначае паслаблення кіруемасці грамадства, бо галоўны інструмент падтрымання парадку — закон — застаецца непахіснай каштоўнасцю прававой свядомасці грамадзян. Улада — гэта людзі, значыць, яны могуць памыляцца і злоўжываць сваім службовым становішчам. Закон выступае гарантам справядлівасці ў сацыяльных адносінах. Важнейшым механізмам кантролю грамадзянскага грамадства над дзяржавай выступаюць свабодныя сродкі масавай інфармацыі. Яны не толькі выяўляюць грамадскую думку, але і забяспечваюць публічнасць палітыкі, яе "празрыстасць" для староннягa назіральніка. Не выпадкова яе называюць "чацвёртай" уладай. У сучасным дэмакратычным грамадстве магчымасць апублікаваць, г.зн. зрабіць нешта здабыткам грамадскасці, азначае магчымасць кантраляваць.

Важнейшым сродкам выхавання дэмакратычнай грамадзянскасці з'яўляецца практычнае далучэнне індывіда да грамадзянскай супольнасці, яго рэальны ўдзел у справах дзяржавы, абшчыны, раёна, школы. Нельга стаць грамадзянінам, не адчуўшы "смаку" дачынення да сацыяльнай творчасці. Не выпадкова ў краінах, дзе навучанне дэмакратыі мае даўнія традыцыі, такая пільная ўвага ўдзяляецца менавіта мясцоваму самакіраванню. У сярэдняй школе сапраўднай "школай" дэмакратыі можа стаць школьнае самакіраванне, а таксама розныя формы ўнутрыкласнай работы. У тым выпадку, канечне, калі яны становяцца праявай асабістай ініцыятывы.

Патрыятызм

Сувязь паміж грамадзянінам і дзяржавай шматбаковая і не заўсёды рацыянальная. Акрамя розуму і логікі яна абапіраецца на эмоцыі, пачуцці, прывязанасці, якія ўзнікаюць у чалавека ў адносінах да месца свайго нараджэння і жыхарства. Патрыятызм — гэта любоў да Радзімы, якая мае ў сваёй аснове пачуццё законнага гонару за свой народ, яго культуру і гісторыю. Не выпадкова адным з самых распаўсюджаных спосабаў выхавання патрыятызму ў школьнікаў было і будзе вывучэнне гісторыі Айчыны. Дэмакратычная грамадзянскасць прыўносіць у традыцыйнае разуменне патрыятычнасці некаторыя асаблівасці. Яна не мае нічога агульнага з тым "ура-патрыятызмам", для якога ўсё "сваё" лепш, чым "чужое", і які не садзейнічае, а, хутчэй, перашкаджае развіццю краіны. Такога роду патрыятызм нярэдка прыводзіў як да ўнутры-, так і да знешнепалітычных канфліктаў. Сляпая любоў да чаго б там ні было, у тым ліку і да Бацькаўшчыны, прыводзіць да непажаданых вынікаў. Прававая дэмакратычная дзяржава выхоўвае крытычна мыслячую асобу, зацікаўленую ў своечасовым выяўленні і выпраўленні існуючых у грамадстве недахопаў. Любоў да сваёй Бацькаўшчыны вымушае патрыёта гаварыць праўду, якой бы непрыемнай яна ні была. Дэмакратычны патрыятызм, таксама як і сапраўднае сяброўства, свабодны ад крывадушнасці і паказухі. Яго выхаванне немагчыма без ведання гісторыі сваёй краіны, аднак роля і змест гісторыі значна змяняюцца. Патрыёта фарміруе не столькі ўхваленне гераічнага мінулага, колькі гонар за сучаснае. Гонар за тое, што яго краіне ўдалося стварыць і захаваць існуючыя дэмакратычныя інстытуты, напоўніць рэальным зместам правы і свабоды грамадзян, забяспечыць высокі ўзровень матэрыяльнага дабрабыту. Канстытуцыя, механізм раздзялення ўлады, мясцовае самакіраванне, свабода слова — усё, чым ганарацца грамадзяне дэмакратычнай дзяржавы, можа служыць для падрастаючага пакалення сродкам выхавання патрыятызму.

> *Уменне і жаданне скарыстацца сваімі правамі мае сваёй перадумовай прызнанне такіх жа правоў за іншымі людзьмі.*

Правы чалавека

Значэнне, якое мае для фарміравання дэмакратычнай грамадзянскасці ідэя правоў чалавека, пераацаніць немагчыма. Канцэпцыя натуральных правоў і цесна звязаная з ёй тэорыя грамадскага дагавору тлумачаць прыроду дзяржавы, акрэсліваюць рамкі ўзаемаадносін асобы і ўлады. Прыярытэт правоў чалавека дакладна расстаўляе акцэнты, даючы зразумець, "хто ёсць хто" ў гэтай звязцы. Сэнс дзяржавы — у служэнні інтарэсам індывіда, у абароне і забеспячэнні яго фундаментальных правоў і свабод. Сукупнасць грамадзян, якая называецца грамадзянскім грамадствам, кантралюе дзяржаву па частцы выканання ўскладзеных на яе абавязкаў. Згодна з вобразным параўнаннем аднаго з класікаў палітычнай думкі Джона Лока, грамадства можна параўнаць з коннікам, які мяняе свой капялюш (дзяржаву), калі ён яго не задавальняе.

У дэмакратычным грамадстве навучанне правам чалавека ўяўляе сабой важнейшую частку сістэмы грамадзянскай адукацыі. Яно дае грамадзяніну веды і ўменні, якія даюць магчымасць ладзіць свае адносіны з дзяржавай на прававой аснове. Дзякуючы гэтаму індывід атрымлівае гарантыі абароны як ад самавольства злачынцы, так і ад самавольства самой улады. Правы чалавека ўяўляюць сабой сарцавіну сучаснай дэмакратыі, з'яўляюцца сродкам прымірэння прыватных і грамадскіх інтарэсаў, меншасці і большасці. Прычым было б вялікай памылкай трактаваць меншасць як найбольш забяспечаную частку грамадства, якая прэтэндуе на нейкія прывілеі. Якраз наадварот. Ва ўмовах заходняй дэмакратыі меншасцю аказваюцца найменш прыстасаваныя і найбольш слабыя ў эканамічных адносінах слаі насельніцтва. Сярод іх — расавыя, нацыянальныя, палавыя, узроставыя і любыя іншыя сацыяльныя групы. Адна з важнейшых задач сучаснай дэмакратыі — не дапусціць іх дыскрымінацыі, забяспечыць усім роўныя магчымасці і ўмовы рэалізацыі сваіх здольнасцей. Тое ж самае можна сказаць і ў адносінах да кожнай асобы. Пры адсутнасці надзейных прававых гарантый яе інтарэсы вельмі часта прыносяцца ў ахвяру інтарэсам грамадства ці калектыву, а воля пераважнай большасці лёгка падаўляе волю аднаго. Асабліва калі гаворка ідзе пра творчую і неардынарную асобу. На працягу сваёй шматвяковай гісторыі грамадства не раз паказвала сваю нецярпімасць у адносінах да іншадумства, іншай веры, ды і проста да арыгінальнасці, неадпаведнасці агульна прынятым канонам і ўзорам паводзін. Ідэалогія натуральных правоў лічыцца найбольш гуманнай з усіх традыцыйных палітычных ідэалогій. У вызначэнні грамадства і дзяржавы яна зыходзіць з інтарэсаў чалавека (незалежна ад яго нацыянальнасці, веры, полу, перакананняў), а не якога-небудзь асобнага класа ці сацыяльнай групы.

Адукацыя ў галіне правоў чалавека павінна не толькі пазнаёміць асобу з асноўнымі правамі і свабодамі, гарантаванымі Канстытуцыяй дзяржавы, але і сфарміраваць асобасныя якасці, без якіх гэтыя правы не могуць быць рэалізаваны. Правы асобы набываюць сэнс толькі тады, калі ёсць той, каго можна назваць асобай, г.зн. індывід, здольны да самастойнага рашэння і адказнасці. Веданне правоў і свабод — толькі пачатковы этап у іх асваенні. Неабходна, каб яны сталі для чалавека часткай яго светапогляду. Далёка не кожны гатовы скарыстацца сваімі правамі, таму што гэта даволі клапатліва, а часам і небяспечна. Свабода заўсёды больш небяспечная, чым рабства. Выхаванне ў духу свабоднай рэалізацыі правоў чалавека мае сваёй перадумовай фарміраванне пачуцця асабістай годнасці, нецярпімасці да насілля.

У шырокім сэнсе слова правы чалавека — гэта светабачанне і светаадчуванне, якое вызначае паводзіны індывіда ў побыце, у школе, у сацыяльнай групе, у грамадстве. Адной з характэрных асаблівасцей такіх паводзін з'яўляецца недатыкальнасць асабістага жыцця ці, як гавораць амерыканцы, пачуццё "прыватнасці". Яно грунтуецца на нецярпімасці да насілля і бестактоўнасці, у якой бы форме яны ні выяўляліся. Уключаючы і скрытае насілле, якое так ці інакш праяўляецца ў "беспардонным" пытанні, нясветлівым звароце. Уменне і жаданне скарыстацца сваімі правамі мае сваёй перадумовай прызнанне такіх жа правоў за іншымі людзьмі. Для гэтага неабходна навучыцца сувымераць сваю свабоду са свабодай іншага чалавека, быць адказным за свае ўчынкі і цярпімым у адносінах да ўчынкаў іншых. Талерантнасць — гэта здольнасць дазволіць другому чалавеку быць іншым. Дазволіць яму ў нечым, а можа і ў многім, быць не падобным да цябе. Чалавецтва прайшло доўгі шлях, перш чым выпрацавала здольнасць цярпіма ставіцца да "іншага". Сёння ў нашым лексіконе трывала сцвердзіліся такія словы, як *кампраміс* і *кансэнсус*. І гэта ў многім дзякуючы ідэі правоў чалавека. Па сутнасці яна вызначае светапогляд сучаснай эпохі, калі культурная, рэлігійная, палітычная, нацыянальная і іншая разнастайнасць з'яўляюцца не падставай для канфрантацыі, а тэмай для дыялогу.

Дэмакратыя

Дэмакратыя ўяўляе сабой бадай ці не самы складаны і супярэчлівы феномен палітычнага жыцця. Сведчанне таму — яе шматлікія азначэнні і ацэнкі — ад надта хвалебных да знішчальна крытычных. Уся справа ў тым, што яна распрыгоньвае дрымотныя сілы ў грамадстве, дае магчымасць праявіцца як пазітыўнаму, так і негатыўнаму. Некалі, на світанку чалавечай цывілізацыі, дэмакратыя разумелася даволі вузка, г.зн. выключна як форма арганізацыі ўлады. Яе сучаснае разуменне намнога шырэйшае і глыбейшае. Акрамя магчымасцей, якія прадастаўляюцца большасці насельніцтва па ўдзелу ў кіраванні дзяржавай, яна стварае ўмовы для ўсебаковага развіцця асобы, максімальнай рэалізацыі яе здольнасцей. Сучасная дэмакратыя абазначае спосаб арганізацыі ўсяго грамадскага жыцця. Яе сістэмаўтваральным прынцыпам з'яўляецца плюралізм. У працэсе сваёй шматвяковай гісторыі дэмакратыя роўнасці ператварылася ў дэмакратыю свабоды. Яе галоўнай задачай сёння становіцца не столькі забеспячэнне большай роўнасці, колькі ўмоў для рэалізацыі свабоды. Дэмакратыя — гэта перш за ўсё свабодны выбар ва ўсіх сферах грамадскага жыцця — эканоміцы, палітыцы, культуры. Дзяржава забяспечвае ўмовы для гэтага выбару, звяртаючы асаблівую ўвагу на шанцы і магчымасці абяздоленых слаёў насельніцтва.

Сама па сабе дэмакратыя — не дрэнная і не добрая. Яна такая ж, як і грамадства, у якім яна сцвярджаецца. Вось чаму для дзяржаў, якія не маюць грамадзянскай палітычнай культуры, дэмакратызацыя грамадскага і дзяржаўнага жыцця часцей за ўсё прыводзіць да анархіі. Моцныя бакі дэмакратыі — свабода, рынак, суверэнітэт народа — без спецыяльных "страхуючых" механізмаў тыпу вяршэнства закону, рэальнай канкурэнцыі, правоў асобы лёгка ператвараюцца ва ўласную процілегласць. Адсюль і характэрныя для постперабудовачнага перыяду развіцця збядненне насельніцтва, папулізм палітыкаў, усёдазволенасць алігархаў. Адной з самых драматычных супярэчнасцей сучаснай дэмакратыі з'яўляецца калізія паміж інтарэсамі асобы і грамадства, правамі чалавека і воляй большасці. У свой час яна стала асновай для станаўлення таталітарнай дзяржавы, калі інтарэсы асобнага чалавека прыносіліся ў ахвяру грамадскім і дзяржаўным мэтам. "Пераважная" большасць падтрымлівала харызматычнага лідэра, апраўдваючы рэпрэсіі супраць "ворагаў народа". Сучасная заходняя дэмакратыя выпрацавала механізмы, якія страхуюць яе ад магчымай дыктатуры, у тым ліку і ад дыктатуры большасці. Сёння дэмакратыю нельга ўявіць без прызнання прыярытэту правоў асобы, без іх прававой гарантыі і забеспячэння з боку дзяржавы і міжнародных арганізацый.

Навучанне дэмакратыі

Важнейшым фактарам стабільнасці дэмакратыі з'яўляецца прававая і палітычная культура насельніцтва. Палітычная адукаванасць грамадзян забяспечвае свядомую падтрымку існуючага парадку, а прыхільнасць да базавых дэмакратычных каштоўнасцей дапамагае захаваць дэмакратычныя інстытуты. Павышаная ўвага да палітычных ведаў абумоўлена ўнутранай супярэчнасцю дэмакратычнай формы кіравання. Адзін з яе парадоксаў заключаецца ў тым, што дэмакратычным шляхам да ўлады могуць прыйсці далёка не дэмакратычныя сілы. Права, якое даецца грамадзянам па ўдзеле ў кіраванні дзяржавай, яшчэ не азначае абавязковасці такога ўдзелу. Гэта значыць, што ва ўмовах палітычнай пасіўнасці большасці насельніцтва ля ўлады могуць аказацца прадстаўнікі невялікай, але добра арганізаванай групоўкі якога-небудзь экстрэмісцкага накірунку. Тым самым дэмакратыя можа жорстка паплаціцца за прадастаўленую грамадзянам свабоду. У такім выпадку адна з самых дэмакратычных па сваёй сутнасці працэдур можа прывесці да адмаўлення ад дэмакратычных заваёў на карысць аўтарытарызму. Падобныя "слабыя" месцы дэмактарыі робяць яе небяспечнай для самой сябе. Сучасная заходняя дэмакратыя выпрацавала эфектыўныя механізмы кантролю і абмежавання ўлады, павышэння эфектыўнасці яе функцыянавання. Сярод іх — раздзяленне ўлады, палітычная апазіцыя, свабодныя сродкі масавай інфармацыі.

Адным з важнейшых механізмаў захавання дэмакратыі стала сістэма грамадзянскай адукацыі. Яе мэта — даць грамадзяніну неабходныя веды, а таксама сфарміраваць пэўныя каштоўнасныя прыярытэты і навыкі ўдзелу ў палітычным і сацыяльным жыцці. Дэмакратыя — гэта не гадзіннік, заведзены на ўсе часы. Прыходзяць новыя пакаленні, для якіх каштоўнасці дэмакратыі яшчэ не сталі важнымі. У іх няма "імунітэту" супраць экстрэмізму, яны не "перахварэлі" на камунізм і сацыялізм. Патрэбна карпатлівая выхаваўчая работа, каб зрабіць для дзяцей важным тое, што даўно стала відавочным для іх бацькоў.

Сітуацыя ў сучаснай Беларусі па шэрагу параметраў істотна адрозніваецца ад той, што мае месца ў краінах развітай дэмакратыі. Яна характэрна для большасці трансфармацыйных краін, г.зн. да тых, якія знаходзяцца ў працэсе дэмакратызацыі. Для пераважнай большасці дарослага насельніцтва дэмакратычныя каштоўнасці пакуль што не сталі прыярытэтнымі. Нам яшчэ трэба стварыць тое, што можна было б захоўваць і перадаваць наступным пакаленням. А пакуль што менавіта моладзь, будучы больш мабільнай і ўспрымальнай да новага, хутчэй і лягчэй адаптуецца да ўмоў рыначнай эканомікі і засвойвае каштоўнасці "адкрытага" грамадства. Гэтая акалічнасць накладвае на дарослых, асабліва на педагогаў, дадатковую адказнасць за ўласны духоўны і інтэлектуальны рост. Сёння ім даводзіцца займацца самаўдасканаленнем і нават самаперавыхаваннем. У адваротным выпадку яны рызыкуюць аказацца не зразуметымі, і іх спробы выхоўваць грамадзяніна будуць асуджаны на правал. Ды і як можна пераканаць некага ў тым, у што і сам не верыш?

Грамадзянская адукацыя ў дэмакратычным грамадстве — гэта сістэма навучання дэмакратыі. Яна мае сваёй перадумовай "уцягненне" індывіда ў грамадства, навучанне жыццю ва ўмовах свабоды. Цяжкасць свабоды абумоўлена неабходнасцю выбіраць. Бо дэмакратыя — гэта не толькі магчымасць, але і неабходнасць выбару. Нежаданне ці няўменне рабіць выбар — у палітыцы, эканоміцы, культуры, ва ўзаемінах — ператварае індывіда ў марыянетку, робіць яго аб'ектам маніпуляцый і інтрыг. Калі вы не выбіраеце — за вас гэта робяць іншыя. І дзе гарантыя, што вашы інтарэсы пры гэтым будуць улічаны. Навучыць грамадзяніна рабіць свядомы выбар можна толькі ва ўмовах максімальнага развязвалення яго творчых здольнасцей. Менавіта таму ў працэсе навучання дэмакратыі асаблівая ўвага ўдзяляецца форме арганізацыі заняткаў. Пытанне "як вучыць" становіцца пры гэтым не менш важным, чым пытанне "чаму вучыць". Форма ўжо сама па сабе з'яўляецца зместам, калі яна служыць асноўным мэтам навучання, калі яна мае сваёй перадумовай дыялог, рэфлексію, свабоднае абмеркаванне праблемных сітуацый, гульню. Такое навучанне выключае навязванне гатовых схем і рашэнняў. Навучыць дэмакратыі — значыць дапамагчы вучню самастойна знайсці вырашэнне той ці іншай грамадскай праблемы. У такім выпадку і далей ён зможа самастойна знаходзіць выйсце са складаных жыццёвых сітуацый. Менавіта таму тэматыка заняткаў практычна не абмяжоўваецца. Гэта могуць быць праблемы ўлады і дзяржавы, палітыкі і права, насілля ў школе і грамадстве, багацця і беднасці, роўнасці і няроўнасці, грошай, тэлебачання, вольнага часу, дружбы і кахання. Гэта значыць прадметам абмеркавання становіцца ўсё, што так ці інакш садзейнічае сацыялізацыі індывіда, яго паступоваму "ўцягненню" ў грамадства. А грамадскія праблемы, як вядома, ніколі не вызначаліся прастатой і адназначнасцю.

Вячаслаў БАБРОВІЧ,
кандыдат філасофскіх навук,
дацэнт кафедры паліталогіі і сацыялогіі
Рэспубліканскага інстытута
вышэйшай школы БДУ.

Прафесійна-тэхнічная адукацыя: дзень сённяшні

У адзіным палёце творчасці

На новым вітку развіцця айчыннай сістэмы прафесійна-тэхнічнай адукацыі больш яркую афарбоўку і разнастайнасць набывае сёння развіццё ў прафтэхустановах рэспублікі тэхнічнай і мастацкай творчасці навучэнцаў. Гэтая сфера дзейнасці моладзі, якая знаходзіцца цяпер у дынамічным развіцці, уяўляе сабою захапляльны свет творчасці, пошуку, фантазіі, таленту і адыгрывае важнейшую ролю ў працоўным выхаванні навучэнцаў, развіцці кругагляду, тэхнічнага і мастацкага мыслення, ва ўдасканаленні прафесійнага майстэрства, фарміраванні пазнавальнай і грамадскай актыўнасці.

Накіраванасць прафтэхадукацыі на высакаякасную падрыхтоўку спецыялістаў з улікам патрабаванняў рынку працы спрыяе актывізацыі гуртковай работы як асноўнай формы развіцця тэхнічнай і мастацкай творчасці.

Аб гэтым сведчаць дзейсныя захады ўпраўлення адукацыі Мінгарвыканкама і Рэспубліканскага дома тэхнічнай і мастацкай творчасці навучэнскай моладзі. Сталі ўжо традыцыйнымі вучылішчныя і гарадскія агляды-конкурсы, што праводзяцца ўпраўленнем адукацыі з мэтай стымулявання дзейнасці прафтэхустаноў горада ў распрацоўцы і вырабе дыдактычных сродкаў навучання, эфектыўнай прапаганды навейшых дасягненняў навукі, тэхнікі, культуры, адраджэння народных промыслаў, далучэння навучэнцаў да тэхнічнай творчасці, вынаходніцтва і рацыяналізацыі.

Каардынуючую ролю ў гэтай рабоце ўзяў на сябе Рэспубліканскі дом творчасці, і ў першую чаргу яго кіраўніцтва — дырэктар Людміла Раманько, намеснік дырэктара Алімпіяда Ярмак, начальнік арганізацыйна-метадычнага аддзела Мікалай Твардоўскі.

Характэрна, што апошнім часам гэтая ўстанова арганізавала шэраг семінараў-практыкумаў для кіраўнікоў гурткоў тэхнічнай і мастацкай творчасці, дзе ішла зацікаўленая размова пра новыя напрамкі развіцця гэтага віду дзейнасці ў ПТНУ, педагагічныя тэхналогіі, накіраванасць гуртковай работы на выпуск карыснай прадукцыі, што [illegible] адбіваецца на якасці прафесійнай адукацыі. Вялікая ўвага была нададзена ролі кіраўніка гуртка ў развіцці творчай думкі навучэнцаў, у прыцягненні іх да шматграннай прафесійнай дзейнасці, у выпрацоўцы эфектыўных прыёмаў і метадаў развіцця іх інтарэсу да выбранай прафесіі. Кіраўнікі гурткоў, якія павінны быць прафесіяналамі сваёй справы, [illegible], асцярожна і ўважліва накіроўваюць творчую задуму свайго выхаванца і ўмела вядуць яго ў свет творчасці, ініцыятывы, фантазіі. У выніку ў навучэнцаў развіваецца творчы пошук, пашыраецца тэхнічны кругагляд. Гуртковая работа — гэта творчая дзейнасць як кіраўніка, так і яго падапечнага. І калі палёт творчасці супадае ў абодвух, поспех заўжды гарантаваны.

У сістэме прафесійна-тэхнічнай адукацыі гурткі размяжоўваюцца на некалькі відаў. Гэта прадметна-тэхнічныя, рацыяналізатарскай дзейнасці, аматарскія, гурткі па авалоданні сумежнымі прафесіямі. Па сваім характары гурткі адрозніваюцца між сабой, але іх дзейнасць падпарадкавана адной мэце — вырашэнню практычных задач навучання, і ў першую чаргу — выпуску карыснай прадукцыі.

Як сведчыць вопыт работы сталічных ПТНУ, на гэта скіравана ў асноўным уся гуртковая дзейнасць. Так, у прадметна-тэхнічных гуртках навучэнцы займаюцца вырабам пласкасных і аб'ёмных наглядных дапаможнікаў, стэндаў, плакатаў, абсталявання для кабінетаў і майстэрань. У гуртках з рацыяналізатарскай накіраванасцю больш увагі ўдзяляецца вырабу мадэляў машын і станкоў, вузлоў і механізмаў абсталявання, прыстасаванняў, інструментаў і канструкцый. Характар работы аматарскіх гурткоў патрабуе пэўных схільнасцей і захапленняў навучэнцаў. Яны могуць быць радыё- і тэлевізійнага ўхілу, камп'ютэрныя, выяўленчага мастацтва, вышыўкі, вязання, мадэліравання. Карацей, колькі можа быць інтарэсаў, стольні можа быць і гурткоў для навучэнцаў. Дзейнасць гурткоў па авалоданні сумежнымі прафесіямі звязана з тымі спецыяльнасцямі, якія атрымліваюць навучэнцы ў вучылішчы. Задача гурткоў такога тыпу — дапамагчы выхаванцам атрымаць сумежную прафесію. Так, напрыклад, краўцу — закройшчыка, кухару — афіцыянта, слесару — токара, электрыку — сталяра.

Аналіз гуртковай работы паказвае, што гурткоўцы з ахвотай засвойваюць тэарэтычны курс па спецыяльных прадметах, імкліва развіваюць творчае мысленне, што [illegible].

Безумоўна, выніковым этапам развіцця тэхнічнай і мастацкай творчасці ў прафтэхустановах лічыцца праводзенне выставы гатовых вырабаў, якія маюць для навучэнцаў не толькі пазнавальнае, але і выхаваўчае значэнне. Выставы з'яўляюцца аглядам творчасці гурткоўцаў сістэмы ПТА, служаць сродкам абмену вопытам работы, навуковай і тэхнічнай прапаганды.

Сёння прафтэхвучылішчы горада Мінска маюць усе неабходныя ўмовы для развіцця тэхнічнай і мастацкай творчасці і такія ж роўныя магчымасці. Галоўнымі складнікамі развіцця гуртковай работы з'яўляюцца вучэбна-матэрыяльная база ўстановы, вытворча-тэхнічная накіраванасць вучэбнага працэсу, кваліфікаванасць спецыялістаў. Але поспех залежыць не толькі ад гэтага. У цэнтры ўвагі застаецца асоба педагога, кіраўніка гуртка з яго творчым запалам і ініцыятывай, уменнем захапіць навучэнцаў цікавай справай. Гэтая выснова знайшла пацвярджэнне ў час работы агляднай камісіі, створанай упраўленнем адукацыі Мінгарвыканкама, куды ўвайшлі яго інспектары, начальнік аддзела сярэдняй прафесійнай адукацыі А.М.Аніськоў, загадчыца кабінета гарадскога вучэбна-метадычнага цэнтра прафесійнай адукацыі Т.М.Даліннік, прадстаўнікі вучылішчаў.

Трэба прызнаць, што многія навучальныя установы ПТА горада з высокай адказнасцю паставіліся да гарадскога агляду-конкурсу і прадставілі вельмі цікавыя ўзоры тэхнічнай і мастацкай творчасці. Заслугоўвае самай высокай ацэнкі работа ў гэтым плане мінскіх вышэйшых прафесійных вучылішчаў. Ніхто пакуль не аспрэчыў лідзіруючыя пазіцыі сярод прафтэхустаноў будаўнічага профілю ВПВ будаўнікоў, якое ўзначальвае В.І.Ліхадзіеўскі. Шмат намаганняў прыкладзена для стварэння экспазіцыі па дрэваапрацоўцы калектывам гэтай установы. Акуратнасць, вытанчанасць былі заўжды ўласцівы для яе вырабаў: кухонных прылад, мэблі, сталярных прыстасаванняў. Адразу адчуваецца, што рабоце гурткоў у вучылішчы надаецца тут значная ўвага. Мала таго, творчасць навучэнцаў штогод набывае ўсё новыя адценні. Расце прафесійнае майстэрства, больш філіграннымі становяцца іх вырабы.

Парадавалі экспанатамі сёлета і будаўнічыя ПТВ № 24, 55, 63. Іх калектывы развіваюць тэхнічную і мастацкую творчасць у новым, больш сучасным накірунку — вырабляюць карысную прадукцыю з улікам попыту на рынку, будуюць гуртковую работу такім чынам, каб задзейнічаць як мага больш навучэнцаў.

Унікальнасць вырабаў прадэманстравалі на сваёй выставе навучэнцы вучэбна-прафесійнага цэнтра дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, якім кіруе Т.У.Васюк.

Ва ўстанове шматпланава развіваюцца старадаўнія народныя промыслы, адраджаюцца многія віды беларускага мастацтва. Самабытныя, непаўторныя вырабы ўражваюць самага патрабавальнага наведвальніка. Разныя куфры, шкатулкі, гліняныя вазы, гаршкі, ляпныя карціны і вышываныя сукенкі заварожваюць. І яшчэ раз пераконваешся, што ўдасканаленню прафесійнага майстэрства няма мяжы, як няма мяжы творчасці і фантазіі.

З такімі ж лумкамі агледваеш і выставу ВПВ лёгкай прамысловасці, дзе шмат гадоў працуе дырэктарам П.І.Ясюкевіч. Мастацкая творчасць тут скіравана на якасць і эстэтычную вытанчанасць вырабаў са скуры, тканіны. Выставу ўпрыгожваюць мудрагелістыя сумачкі, касметычкі, кашалькі, аздобленыя вышыўкай, выпальваннем, інкруставаныя біжутэрыяй. Фасонны абутак сабраны ў адну экспазіцыю, якую дапаўняюць скураныя... пано.

Арыгінальныя пейзажы са скуры розных колераў убачыш і на выставе Вышэйшага прафесійнага вучылішча гандлю. Тут рэзмясціліся карціны з бяросты, вышыванкі, вязаныя вырабы, штучныя кветкі. Заўжды радуе гэты калектыў сваіх гасцей цеплынёй і добразычлівасцю. У выставачным аглядзе ўдзельнічаюць самадзейныя артысты, а яшчэ — майстры і выкладчыкі. Карацей кажучы, гэтае мерапрыемства становіцца святам для ўсёй установы. Адметна, што свой выраб заўсёды рыхтуе і дырэктар вучылішча Л.І.Буры. На гэты раз ён здзівіў наведвальнікаў сапраўдным шэдэўрам караблебудавання — прыгажун-карабель быццам толькі і чакаў, каб хутчэй паяднацца з марскімі хвалямі. Новы накірунак набыла тут сёлета гуртковая работа. Школа цырульніцкага мастацтва робіць толькі першыя крокі, але маладым манекеншчыцам было што паказаць.

Даспадобы ўсім наведвальнікам прыйшліся мадэлі ВПВ бытавога абслугоўвання насельніцтва, нязменным кіраўніком якога з'яўляецца Т.А.Раеўская. Яе калектыў крочыць па шляху ўдасканалення новых тэхналогій, творчых памкненняў і не перастае радаваць новымі вырабамі, сугучнымі сённяшняй модзе. Высокае майстэрства навучэнцаў гэтай установы было прадэманстравана і ў рабоце гурткоў вышыўкі, выяўленчага мастацтва, дзе былі прадстаўлены унікальныя вырабы, якія ўпрыгожылі б выставы самага высокага рангу.

Шоу мадэляў можна назваць і прадстаўленне ПТВ № 11, якое нядаўна ўзначаліў В.І.Букланаў. Адметна, што мадэльныя паказы арганізоўваюцца тут ужо не першы год. На гэты раз было прадэманстравана адзенне самых розных фасонаў з трыкатажнага палатна. Цікава былі прадстаўлены тут і беларускія нацыянальныя строі. Традыцыйнае дыванаткацтва займае ў вучылішчы ганаровае месца. Пейзажы, букеты, нацыянальныя матывы вабяць вока яркасцю фарбаў і высокай якасцю. Асвоілі сёлета навучэнцы гэтай установы і новую тэхніку вышывання.

Мінскія паліграфісты, як заўжды, былі першымі ў сваёй галіне. Вучылішча паліграфістаў застаецца пакуль адзіным у рэспубліцы, але калі б былі канкурэнты, мінчане заставаліся б лідэрамі. Іх выстава — сукупнасць творчых памкненняў навучэнцаў, дзе ўвасоблены фантазія, высокае майстэрства. Тут прадстаўлена вялікая калекцыя друкаванай прадукцыі, індывідуальных вырабаў, шэраг разнастайных пісьмовых прылад, зробленых на высокім прафесійным узроўні.

Па-сапраўднаму захоўвалі лідзіруючыя пазіцыі ў развіцці гуртковай работы ВПВ электронікі, чыгуначнага транспарту, сферы абслугоўвання.

Прафтэхустановы машынабудаўнічага профілю выступілі на гэты раз вельмі роўна. Амаль кожная з іх парадавала наведвальнікаў разнастайнасцю вырабаў, высокім узроўнем мастацкага афармлення сваіх выстаў, добрым густам у прадстаўленні метадычных распрацовак. Асабліва хацелася б адзначыць ПТВ № 9, 23, 31, 71, 117 за шматграннасць гуртковай работы, накіраванай на выпуск карыснай прадукцыі.

У такім напрамку працуюць педагагічныя навучальныя ўстановы сталіцы. Новы дырэктар педкаледжа № 1 Н.І.Меншчыкава пазнаёміла аглядавую камісію са шматлікімі экспанатамі выставы, дзе галоўнае месца адведзена беларускаму нацыянальнаму мастацтву. Многія віды народнай творчасці з поспехам асвоены навучэнцамі гэтай установы. Іх шыкоўныя рукатворныя вырабы экспануюцца на розных выставах народнай творчасці не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Знакамітыя саламяныя "павукі" як жывыя рэагуюць на прывітанне гасцей павольным пакручваннем ля столі. У адзін роўны рад выстаўлены карціны з саломкі, дзе "адбудаваны" юнымі ўмельцамі культавыя помнікі. Прываблівають наведвальнікаў маляўнічыя пейзажы. Шмат прадстаўлена на выставе і вышываных вырабаў: кашуль, сукенак, ручнікоў, сурвэтак, абрусоў, аздобленых традыцыйным чорна-чырвоным вышываным арнаментам.

Адметна, што калектыў педагагічнага каледжа № 1 знаходзіцца ў пастаянным творчым пошуку новых метадаў і прыёмаў гуртковай работы з навучэнцамі і беражліва захоўвае багатыя здабыткі мастацкай творчасці.

А здабыткам новай рэспубліканскай выставы тэхнічнай і мастацкай творчасці стала паўнюткая скарбонка лепшых вырабаў навучэнцаў сталічных ПТВ. Кожная ўстанова [illegible] і накіравала іх у Рэспубліканскі дом тэхнічнай і мастацкай творчасці навучэнскай моладзі. Характэрна, што гэтая ўстанова аказвае значную фінансавую дапамогу і матэрыяльную падтрымку ў развіцці гуртковай работы многім гарадскім ПТВ.

Напрыканцы хацелася б звярнуць увагу вось на што. Мэтазгодна было б праводзіць гарадскі агляд-конкурс тэхнічнай і мастацкай творчасці на выставачнай базе Рэспубліканскага дома, [illegible]. Трэба, каб гэта пытанне было ўзята на ўзровень не толькі ўпраўлення адукацыі Мінгарвыканкама, але і Міністэрства адукацыі. [illegible]

Ала КЛЮЙКО.

З народнымі традыцыямі – у новае стагоддзе

У выставачнай зале Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці, што знаходзіцца ў бібліятэцы імя А.С.Пушкіна, аддзелам выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці цэнтра пазашкольнай работы Савецкага раёна Мінска арганізавана выстава дзіцячай выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці "Свет дзяцінства". Папулярызацыяй лепшых традыцый народнай творчасці, развіццём творчых здольнасцей дзяцей арганізатары выставы займаюцца пачынаючы з 1988 года.

На выставе прадстаўлены работы не толькі дзяцей, якія займаюцца ў гуртках цэнтра пазашкольнай работы, вучняў школ раёна, але і іх бацькоў, бабуль і дзядуль, а таксама педагогаў па пятнаццаці накірунках — усяго каля 500 работ.

НА ЗДЫМКАХ: на выставу дзеці прыйшлі з кветкамі; адкрывае выставу адзін з яе арганізатараў — адказны сакратар камісіі па справах непаўналетніх Адміністрацыі Савецкага раёна сталіцы Аксана Цэцерукова; каля выставачнага стэнда гімназіі №8.

Мікола БУДЧАНІН.
Фота аўтара.

ВНУ: з жыцця факультэта

Якая музыка гучала!

Прафесія настаўніка музыкі надзвычай цікавая і шматгранная. Педагог-музыкант праводзіць канструктыўна-змястоўны адбор музычных твораў, плануе музычна-пазнавальную дзейнасць вучняў, забяспечвае эфектыўныя мастацка-педагагічныя ўзаеміны. Свет музыкі дзякуючы настаўніку паўстае перад школьнікамі ва ўсім аб'ёме сваіх узаемасувязяў і суадносінаў.

Сучасныя задачы музычнай адукацыі патрабуюць падрыхтоўкі спецыяліста новага тыпу, які валодае музычнай псіхалогіяй, методыкай выкладання асобных музычных дысцыплін, глыбокімі ведамі ў галіне тэорыі і гісторыі сусветнай мастацкай культуры. У поўнай меры ўсведамляючы новыя педагагічныя рэаліі, калектыў выкладчыкаў пад кіраўніцтвам дэкана музычна-педагагічнага факультэта БДПУ імя М.Танка кандыдата педагагічных навук М.А.Пазднікава распрацаваў неабходную нарматыўную дакументацыю і падаў прапанову аб падрыхтоўцы на факультэце педагогаў па наступных спецыяльнасцях: "настаўнік музыкі і сусветнай мастацкай культуры", "настаўнік музыкі і сацыяльны педагог", "настаўнік музыкі і практычны псіхолаг", "настаўнік музыкі і выкладчык спецыяльных музычных дысцыплін" на стацыянары і "настаўнік музыкі і сацыяльны педагог" — на завочным аддзяленні.

На факультэце адбыўся "Дзень адкрытых дзвярэй", які меў на мэце: па-першае, пазнаёміць патэнцыяльных абітурыентаў са спецыяльнасцямі, што прапануюцца на факультэце; акрэсліць спецыфіку падрыхтоўкі па кожнай з іх і перспектывы працаўладкавання; па-другое, даць поўную інфармацыю аб патрабаваннях да музычнага экзамену; па-трэцяе, забяспечыць індывідуальную кансультацыю кожнаму абітурыенту, а таксама прафесійную кансультацыю выкладчыкам сярэдніх і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў з мэтай больш эфектыўнай падрыхтоўкі навучэнцаў да ўступных экзаменаў.

Мерапрыемства пачалося з канцэрта студэнтаў музычна-педагагічнага факультэта. Артыстычнымі і мастацкімі былі выступленні канцэртнага хору пад кіраўніцтвам Аляксандра Мінянкова, сольныя і ансамблевыя вакальныя нумары, ігра на фартэпіяна студэнткі Святланы Радзюк, выступленне вакальнага ансамбля педагогаў факультэта. У выкананні студэнтаў гучалі класічная і эстрадная музыка, народныя песні і джаз.

Пасля канцэрта да ўсіх прысутных звярнуўся дэкан М.А.Пазднікаў, які расказаў аб тэндэнцыях абнаўлення зместу навучання на музычна-педагагічным факультэце, аб неабходнасці выхавання творчага педагога-музыканта, здольнага канструяваць і ажыццяўляць новыя формы музычна-эстэтычнага навучання дзяцей. Потым выступілі загадчыкі кафедраў агульнай і педагагічнай псіхалогіі (А.Лабанаў), народных інструментаў (У.Карпуць), фартэпіяна (В.Пуставіт), методыкі музычнага выхавання (Т.Каралёва), тэорыі і гісторыі музыкі (А.Цымбалюк). Загадчыкі кафедраў абазначылі месца кожнай кафедры ў агульнай сістэме падрыхтоўкі настаўніка музыкі, адказалі на шматлікія пытанні абітурыентаў, іх педагогаў і бацькоў.

Сустрэча завяршылася індывідуальнымі кансультацыямі па прадметах (спецыяльны інструмент, вакал, дырыжыраванне, псіхалогія, тэорыя музыкі і сальфеджыо). Кансультацыі праводзілі вядучыя выкладчыкі факультэта, якія дапамаглі абітурыентам максімальна аб'ектыўна ацаніць уласныя музычныя магчымасці.

"Дзень адкрытых дзвярэй" стаў важнай падзеяй у жыцці факультэта і музычна-педагагічнай адукацыі ўвогуле, пра што сведчаць маштабнасць мерапрыемства, геаграфія гасцей (Мінск, Мінская вобласць, Магілёў, Полацк, Баранавічы, Ліда, Наваполацк), прадстаўніцтва разнастайных навучальных устаноў (педагагічныя вучылішчы і каледжы, музычныя вучылішчы, дзіцячыя музычныя школы, гімназіі, школы з музычным і эстэтычным ухілам).

Мастацкае выкладанне музыкі цэнтруецца на дзіцяці, а таму хочацца бачыць за настаўніцкім сталом чалавека педагагічна граматнага і эстэтычна выхаванага. Будзем спадзявацца, што ўзаеміны ў сценах музычна-педагагічнага факультэта прыцягнуць таленавітых маладых людзей, пасля ўрокаў якіх дзеці маглі б сказаць: "Якая музыка была, якая музыка гучала!"

Алёна ЦЫМБАЛЮК,
загадчыца кафедры тэорыі і гісторыі музыкі БДПУ імя М.Танка, дацэнт.

Педагагічная майстэрня

Калі поспех адчуваюць усе

У рабоце ўстаноў адукацыі Стаўбцоўскага раёна вялікае значэнне надаецца выкарыстанню ў вучэбна-выхаваўчым працэсе сучасных адукацыйных тэхналогій. Праводзіцца эксперымент па ўкараненні ў практыку школы развіццёвага навучання, тэхналогій Дальтон і "Крок за крокам". Апрабуюцца іншыя педагагічныя тэхналогіі. Многія настаўнікі імкнуцца выкарыстоўваць разнастайныя метады і прыёмы навучання.

Метадычна граматна, з улікам сучасных патрабаванняў праводзіць урокі рускай мовы і літаратуры настаўніца вышэйшай катэгорыі сярэдняй школы № 2 Стоўбцаў Ганна Іванаўна Галяновіч. Ганна Іванаўна — педагог, побач з якім і вучні, і калегі адчуваюць сябе спакойна і ўтульна. Адной з важнейшых умоў паспяховага засваення ведаў школьнікамі яна лічыць стварэнне ў класе для вучняў такой атмасферы, калі яны адчуваюць сябе гаспадарамі і маюць магчымасць праявіць свае здольнасці, раскрыць свой творчы патэнцыял. Настаўніца выкарыстоўвае сучасныя адукацыйныя тэхналогіі.

У 5-6 класах Ганна Іванаўна аддае перавагу гульневым тэхналогіям, якія дапамагаюць уключыць вучняў у актыўную пазнавальную дзейнасць. Такая форма заняткаў ствараецца пры дапамозе гульневых прыёмаў і сітуацый, якія выступаюць як сродак пабуджэння, стымулявання да вучэбнай дзейнасці.

Пачынаючы з увядзення ва ўрок простых гульневых элементаў, настаўніца паступова пераходзіць да ўрокаў дзелавой гульні, якія спрыяюць засваенню і замацаванню новага матэрыялу, развіццю творчых здольнасцей вучняў.

Урок дзелавой гульні пачынаецца з распрацоўкі сцэнарыя — этапу падрыхтоўкі. Ён уключае пастаноўку праблемы і вызначэнне задач, акрэслівае план дзеянняў і звычайна адлюстроўваецца ва ўступным слове настаўніка.

Этап правядзення — працэс гульні або ўрока. У залежнасці ад мадыфікацыі дзелавой гульні могуць быць уведзены розныя тыпы ролевых пазіцый удзельнікаў. Так, напрыклад, на ўроку-падарожжы "Прыметнік як часціна мовы" ўсе вучні былі пасажырамі і мелі магчымасць адправіцца на наступную станцыю пасля таго, як склалі апорную схему і выканалі заданне. Пераадолеўшы станцыі "Дружная", "Прыгарадная", "Загадкавая", "Музычная", "Касмічная", "Літаратурная", вучні зрабілі вывад аб асаблівасці прыметніка як часціны мовы, асаблівасцях яго ўжывання ў вуснай і пісьмовай мове.

Апошні этап — этап аналізу, абмеркавання, ацэнкі вынікаў гульні. На ім вучні абменьваюцца думкамі, абараняюць свае назіранні (рэфлексія), а настаўнік канстатуе дасягненні, адзначае памылкі, фармулюе канчатковы вынік. І зрабіць гэта дапамагаюць апорныя схемы, складзеныя пасля пераадолення кожнай станцыі.

На ўроках дзелавой гульні, якія праводзіць Ганна Іванаўна, вучні набываюць не толькі неабходныя веды, уменні і навыкі, але развіваюць і пазнавальныя здольнасці, цікавасць да прадмета, жаданне вучыцца.

Свабодную развіццёвую дзейнасць вучням прапануюць не толькі гульневыя тэхналогіі, але і тэхналогія педагагічных майстэрань, дзе пры ўдзеле настаўніка-майстра ініцыіруецца пошукавы, творчы і пазнавальны характар навучання. Настаўніца Галяновіч распрацавала і правяла серыю ўрокаў па гэтай тэхналогіі. Лепшыя з іх — "Шукаем шчаслівага" у 9 класе па паэме М.А.Някрасава "Каму на Русі жыць добра", "Пунсовыя ветразі мары" ў 7 класе па творчасці А.Грына, "У пошуках шчасця" па п'есе-казцы А.М.Астроўскага "Снягурка".

Творчая майстэрня будуецца па пэўным алгарытме. Сістэмаўтваральным элементам з'яўляецца праблемная сітуацыя, якая называецца індукцыяй. На гэтым этапе ствараецца эмацыянальны настрой, акрэсліваецца праблема, ствараецца атмасфера зацікаўленасці ў яе вывучэнні. Так, урок "Шукаем шчаслівага" настаўніца пачала з аналізу анкеты, праведзенай напярэдадні, на ўроку "У пошуках шчасця" звярнулася да рэпрадукцыі карцін В.Васняцова "Снягурка" і Бацічэлі "Вясна". Эмацыянальны настрой да ўрока "Візітоўка верша" А.С.Пушкіна "Редеет облаков летучая гряда..." дапамагла стварыць фотавыстава "Земли полуденной волшебные края..."

Важнейшыя элементы тэхналогіі педмайстэрань — самаканструкцыя (стварэнне індывідуальнай гіпотэзы, малюнка, праекта), сацыяканструкцыя (калі на аснове індывідуальных праектаў выпрацоўваецца адзіная канструкцыя ў пары і групе), сацыялізацыя (усё, што зроблена індывідуальна, у пары, групе, павінна быць абмеркавана). На гэтых этапах педагог умела выкарыстоўвае індывідуальныя здольнасці вучняў, дае магчымасць самарэалізавацца кожнаму, уключаючы ў працу ўсіх без выключэння.

На этапе разрыву, калі вучні ўсведамляюць недасканаласць, непаўнату сваіх ведаў, настаўніца шукае ключ разумення.

Да гэтага этапу ўрока яна падыходзіць рознымі спосабамі: пытаннем, дыскусіяй і г.д. Так, на ўроку "Шукаем шчаслівага" Ганна Іванаўна прачытала верш Э.Асадава і, каб стварыць праблемную сітуацыю, якую патрэбна было вырашыць у працэсе даследавання, узяла за аснову апошняе чатырохрадкоўе:

А счастье, по-моему, просто
Бывает разного роста:
От кочки и до Казбека
В зависимости от человека.

Умела падводзіць педагог сваіх вучняў да этапу творчасці. Так, на ўроку "Пунсовыя ветразі мары" працэс творчасці пачынае словамі: "Мара Грына збылася: ён стварыў свет, у якім злучалася ўсё, што ён лічыў прывабным: пясчаныя дзюны, марскія далі, утульныя гарады... І прыгожыя людзі, мары якіх збываюцца. Я жадаю вам знайсці свой шчаслівы свет ці стварыць яго сваёй працай або ўяўленнем. Тварыце!"

Як вынік творчасці вучняў — іх работы: малюнкі, вершы, сачыненні, вусныя выказванні і інш.

Праводзячы майстэрню, Ганна Іванаўна ніколі не імкнецца проста перадаць веды. Яна стараецца задзейнічаць *розум, думку дзіцяці*, зрабіць яго актыўным, разбудзіць тое, што ў ім схавана. Свае пачуцці, перажыванні, якія ўзнікаюць у ходзе ўрока-майстэрні, вучні адлюстроўваюць у рэфлексіі, якой і завяршаецца ўрок.

Улічваючы, што адной з задач рэформы школы з'яўляецца "забеспячэнне рознаўзроўневага, варыятыўнага навучання дзяцей з улікам іх індывідуальных магчымасцей і здольнасцей", шматлікія ўрокі настаўніца праводзіць на аснове ўзроўневай дыферэнцыяцыі. Педагог лічыць, што дыферэнцыраванае навучанне мае нямала дадатных аспектаў: выключаецца ўраўнілаўка, у настаўніка з'яўляецца магчымасць дапамагаць слабейшым, больш увагі ўдзяляць моцным вучням, працаваць з цяжкім. Павышаецца ўзровень Я-канцэпцыі: моцныя сцвярджаюцца ў сваіх здольнасцях, слабыя маюць магчымасць адчуваць поспех.

Разам з тым настаўніца бачыць, што падзел на слабых і моцных успрымаецца дзецьмі неадназначна, таму, карыстаючыся камбінаванай сістэмай навучання М.П.Гузіка, вылучае тыпы дыферэнцыраваных заданняў: I, II, III узроўні рознай ступені складанасці. Заданні I узроўню — базавы стандарт. Выканаць іх павінен кожны вучань. У II узровень уключаюцца заданні, якія паглыбляюць матэрыял I узроўню дадатковымі звесткамі. III узровень патрабуе ад вучняў усвядомленага, творчага прымянення ведаў. Гэты ўзровень прадугледжвае свабоднае валоданне фактычным матэрыялам.

Пры паўтарэнні настаўніца шырока выкарыстоўвае методыку адвольнага выбару рознаўзроўневых заданняў. Для таго каб вучань мог самастойна выбраць патрэбныя для яго заданні, яна праводзіць тэсціраванне ў пачатку ўрока, а потым рэкамендуе ўзровень. Але выбар за самім школьнікам.

Так педагог забяспечвае прастору для развіцця творчых здольнасцей асобы.

У сваёй рабоце Ганна Іванаўна выкарыстоўвае і модульную тэхналогію, сутнасць якой заключаецца ў тым, каб вучань поўнасцю самастойна (ці з пэўнай доляй дапамогі) дасягнуў канкрэтных вынікаў вучэбна-пазнавальнай дзейнасці ў працэсе работы з модулем, у які ўваходзіць мэтавы план дзеянняў, банк інфармацыі, метадычнае кіраўніцтва для дасягнення дыдактычных мэт.

Комплексная дыдактычная мэта (КДМ) — гэта засваенне вучнямі зместу вучэбнага матэрыялу, перспектыўная мэта выкарыстання вывучанага на практыцы ў будучым. Так, у падрыхтаванай настаўніцай модульнай праграме (МП) "Словазлучэнне" перспектыўнай мэтай з'яўлялася ўзбагачэнне і актывізацыя слоўнікавага запасу, авалоданне граматычнымі і лексічнымі нормамі літаратурнай мовы, развіццё навыкаў канструявання словазлучэнняў, авалоданне аналізам мастацкага тэксту.

Пасля складання модульнай праграмы з комплекснай дыдактычнай мэты настаўніца вылучае інтэгрыруючыя дыдактычныя мэты (ІДМ) і фарміруе модулі. Колькасць модуляў залежыць ад тэмы. Напрыклад, у МП "Словазлучэнне", "Дзеепрыметнік" — 4 модулі, а ў МП "Складаназалежны сказ" — 32. Авалоданне модулем і рашэнне ІДМ забяспечвае дасягненне КДМ.

У модулі ўваходзяць буйныя блокі вучэбнага зместу, таму кожная ІДМ дзеліцца на прыватныя дыдактычныя мэты (ПДМ) і на аснове іх вылучаюцца вучэбныя элементы (ВЭ).

Важным для кіравання навучаннем, лічыць настаўніца, з'яўляецца прынцып зваротнай сувязі. Таму перад кожным модулем яна праводзіць уваходны кантроль. Гэта можа быць праверка работ, тэсціраванне. Калі тэма модуля недастаткова засвоена, арганізуе падтрымліваючыя заняткі. Бягучы і прамежкавы кантроль выконваецца самастойна ці пры дапамозе ўзаемаправеркі. Настаўніца ніколі не прыступае да вывучэння наступнага модуля, не праверыўшы ўзровень засваення папярэдняга. Пасля завяршэння працы з модулем яна абавязкова арганізуе выхадны кантроль: работу з тэкстам, выкананне творчага задання, розныя віды разбору слоў і словазлучэнняў, арфаграфічныя дыктоўкі, дыктоўкі з творчым заданнем, адказы на пытанні і да т.п.

Выніковасць урокаў з выкарыстаннем сучасных адукацыйных тэхналогій вызначалася пры дапамозе псіхолага-педагагічных даследаванняў, якія праводзіла псіхолаг школы. З дапамогай тэсціравання, назіранняў, анкетавання, аналізу творчай дзейнасці вучня быў выяўлены высокі ўзровень творчай актыўнасці вучняў на ўроку — 82 працэнты. 79 працэнтаў школьнікаў адказалі, што ім цікава і камфортна працаваць самастойна; 90 працэнтаў вучняў адзначылі, што на ўроку, дзе выкарыстоўваюцца гульневая, модульная тэхналогіі, тэхналогія педмайстэрань, яны не адчуваюць унутранага дыскамфорту ці страху. Дадзеныя вынікі дазваляюць зрабіць вывад, што, выкарыстоўваючы сучасныя адукацыйныя тэхналогіі на ўроках, педагог сярэдняй школы № 2 Стоўбцаў садзейнічае развіццю пазнавальных і творчых здольнасцей вучняў, стымулюе іх да творчасці.

Ванда ДЗЯМ'ЯНКА,
метадыст
вучэбна-метадычнага кабінета
аддзела адукацыі
Стаўбцоўскага райвыканкама.

Конкурсы

Сапраўднае свята майстэрства

Добрай традыцыяй у Магілёўскай вобласці стала правядзенне штогадовых конкурсаў прафесійнага майстэрства сярод навучэнцаў і майстроў вытворчага навучання.

Мэта гэтых конкурсаў — удасканальваць творчыя, інтэлектуальныя і прафесійныя здольнасці майстроў вытворчага навучання, павышаць цікавасць навучэнцаў да абранай прафесіі, а таксама вызначыць узровень прафесійнай падрыхтоўкі навучэнцаў. Задача такіх мерапрыемстваў — павысіць прэстыж прафесіі майстра вытворчага навучання, выявіць высокапрафесійных, таленавітых, творча працуючых майстроў, вызначыць тэндэнцыі развіцця перадавой педагагічнай практыкі, садзейнічаць пашырэнню педагагічнага вопыту і папаўненню банка даных ПТНУ вобласці аб лепшых майстрах-прафесіяналах.

Сапраўдным святам майстэрства, прафесіяналізму і творчасці сталі конкурсы прафесійнага майстэрства па спецыяльнасцях "швачка, кравец" і "кравец, закройшчык". У іх прымалі ўдзел усе вучылішчы Магілёўскай вобласці, якія рыхтуюць рабочых па названых спецыяльнасцях.

У абодвух конкурсах удзельнічала каманда Бабруйскага ВПВ бытавога абслугоўвання насельніцтва. Конкурсныя заданні для майстроў вытворчага навучання заключаліся ў падачы метадычных распрацовак і практычнага задання па выкананні заказу. Навучэнцы паказвалі веды і ўменні ў тэарэтычным і практычным турах. Акрамя таго, конкурсы ўключалі і камандныя заданні: візітныя карткі каманды, прафесіі, форму і эмблему.

Каманду Бабруйскага ВПВ бытавога абслугоўвання насельніцтва на конкурсе прафесійнага майстэрства па спецыяльнасці "швачка, кравец" прадстаўлялі: майстар першай катэгорыі Т.Нікітко, навучэнцы А.Пінчук і Н.Чабан. Майстар вытворчага навучання Т.Нікітко ў асабістым заліку стала трэцяй. Н.Чабан таксама мела добрыя паказчыкі якасці ў практычным заданні. Каманда нашага вучылішча заняла ганаровае чацвёртае месца.

У конкурсе па спецыяльнасці "кравец, закройшчык" гонар нашай навучальнай установы абаранялі майстар вытворчага навучання першай катэгорыі А.Какоўка і навучэнцы А.Фралова і А.Шлапакова.

Добрыя тэарэтычныя веды, уменне кроіць, рабіць прымерку далі магчымасць камандзе заняць трэцяе месца пасля каманд Магілёва.

У асабістым заліку сярод майстроў вытворчага навучання А.Какоўка стала другой, навучэнка А.Шлапакова ў асабістым заліку выйшла на першае месца.

Удзел у конкурсах "Лепшы па прафесіі" сведчыць не толькі аб высокім творчым патэнцыяле калектыву выкладчыкаў вучылішча, але і аб высокім узроўні падрыхтаванасці навучэнцаў.

Усякі конкурс мае на мэце ўдасканаленне майстэрства. Цяга да самаўдасканалення — асноўнае ў дзейнасці нашага калектыву. Мы марым узняцца на вышэйшую прыступку п'едэстала, верым, што "...мара — не аддаленне ад рэчаіснасці, а сродак наблізіцца да яе", — як сказаў С.Моэм.

С.МАЛЧАНАВА,
намеснік дырэктара па вучэбна-вытворчай рабоце Бабруйскага вышэйшага прафесійнага вучылішча бытавога абслугоўвання насельніцтва.

Работнікі пажарнай службы Крычаўскага раёна штогадова праводзяць конкурс на лепшы дзіцячы малюнак па проціпажарнай тэматыцы. Сёлета сярод ста работ, пададзеных на конкурс, лепшымі былі прызнаны малюнкі шасцікласніка сярэдняй школы №1 Крычава Вадзіма Кованцава.

Фота Валерыя БЫСАВА, БЕЛТА.

Выставы

Палітра чысціні

На свет можна глядзець не толькі вачыма, але і душою. Падабраць колеры, а потым выказацца. Не, не словамі — фарбамі. Пра што гаворыць мастак Іван Пратасеня, пра што яго думкі? Завітайце на выставу "Экалогія душы маёй", якая працуе ў Палацы мастацтва, і вы зразумееце.

Іван Пратасеня — майстар шматпланавай кампазіцыі. Вось работа "Вяселле ў Падгор'і" (1978 г.). Адчуваецца размах раздольнага свята. Пайшлі ў скокі ўсёй вёскай. А хтосьці прыгадае і сваю маладосць, усміхнецца. У родныя мясціны вяртае дыпціх "Сцяжына да бацькавай хаты" (1980 г.). Паспрабуем уявіць сабе: дарога праз лес, адна вуліца на вёску, хаткі ціснуцца адна да адной. Акварэль "Рэха" (1982 г.) — пяшчотнае, чароўнае імгненне: каля ляснога возера госці — дзікія лебедзі. Складаная тэхніка пісьма апошніх работ нават не адчуваецца. Акварэль выглядае лёгкай, светлай, жывой.

У творах мастака пераважае тэма прыроды. Ён непарыўна звязаны з ёю, і яна адорвае яго натхненне. Хараство прыроды Іван Міхайлавіч перадае часцей за ўсё зялёным і сінім колерамі і іх адценнямі: "Зорка згасае" (1997 г.), "Чары месячнай ночы" (1997 г.), "Дождж прайшоў" (1997 г.), трыпціх "Сноў маіх мроі" (1997 г.).

Апошнія работы мастак імкнецца напоўніць не толькі святлом, але і гукамі, водарам: "Пахне чабор" (2000 г.), "Пяюць жаваранкі" (2000 г.), "Ваколіцы Вязынкі" (2000 г.), "На варце пакою" (2000 г.).

І ўсё ж як ні раскрывай душу, а ў ёй застанецца куток, які не можаш зразумець і ў які не можаш заглянуць нават сам. Каб перадаць тое глыбокае і патаемнае, у серыі "Акорды згасаючай зоркі" (2000 г.), напрыклад, Іван Пратасеня выкарыстаў багатую палітру колераў, але жыццярадасныя, цёплыя колеры дабрыні пераважаюць. Цёмных колераў у душы быць не павінна.

Сяргей ЗАБАРОНЬКА,
студэнт БДУ.

Традыцыі

Ажываюць народныя святы

Мінула ўжо некалькі год, як у Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі створаны Цэнтр этнаграфіі, фальклору і рамёстваў. Супрацоўнікі цэнтра ў цесным кантакце з Беларускім саюзам майстроў народнай творчасці (старшыня — доктар мастацтвазнаўства Яўген Сахута) праводзяць выставы, сустрэчы з народнымі майстрамі, арганізуюць работу гурткоў, факультатыўных курсаў па народных рамёствах і народныя святы. У ВНУ стала традыцыяй штогод праводзіць "Вялікодныя святы", падчас якіх студэнты і супрацоўнікі знаёмяцца з гісторыяй і абрадамі Вялікадня. Традыцыі і звычаі гэтага свята носяць не толькі рэлігійны характар, яны трывала ўвайшлі ў нацыянальную культуру і з любоўю перадаюцца з пакалення ў пакаленне. З Вялікаднем прыходзяць узнёслыя пачуцці, у Вялікдзень усе збіраюцца ў бацькоўскім доме...

Вось і сёлета сабраліся на Вялікдзень студэнты і супрацоўнікі нашай акадэміі, каб усміхнуцца адзін аднаму, сказаць добрыя словы, паспрабаваць пасхальны куліч, пагуляць у гульні, якімі забаўляліся ў даўніну.

Займальныя віктарыны дапамаглі ўдзельнікам паглыбіць свае веды аб знамянальных днях перадвелікоднага тыдня. Пераможцаў віктарын узнагароджвалі фігуркамі, якія зрабіла майстар па пякарскай скульптуры, член Саюза майстроў В.К.Уласік. Яна пазнаёміла прысутных з сакрэтамі выпечкі кулічоў, вырабу пасхі, рытуальнага віна "Кагор", фарбавання яек і інш.

Арганізатары, удзельнікі і госці свята шчыра дзякуюць тым, хто аказвае матэрыяльную і маральную падтрымку ў захаванні народных традыцый — Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі і Беларускаму саюзу майстроў народнай творчасці.

Валянціна ДАНІЛЕНКА,
загадчыца Цэнтра этнаграфіі, фальклору і рамёстваў БДПА.

Гаспадыні

Яйкі, фаршыраваныя грыбамі

Восем яек, 20 грамаў сушаных баравікоў, адна цыбуліна, адна сталовая лыжка топленага масла, чатыры сталовыя лыжкі маянэзу, чатыры чайныя лыжкі смятаны, чатыры чайныя лыжкі соусу "Паўднёвы", зяленіва, соль.

Звараныя крута яйкі абабраць, зняць нажом тупы канец яйка, выняць жаўток. Апрацаваныя сушаныя грыбы зварыць, дробна нарэзаць, падсмажыць, змяшаць з падсмажанай цыбуляй і жаўтком, пасаліць. Атрыманым фаршам запоўніць яйкі, пакласці іх на талерку, прыкрыўшы зверху зрэзанымі шляпкамі бялкоў, заліць соусам, упрыгожыць зяленівам.

Прыгатаванне соусу. У маянэз дадаць такую ж колькасць смятаны, крыху соусу "Паўднёвы" і ўсё перамяшаць.

Яйкі, фаршыраваныя вяндлінай

4 яйкі, 120 грамаў вяндліны, 20 грамаў зялёнай цыбулі, 150 грамаў смятаны, зяленіва кропу, корань хрэну.

Звараныя крута яйкі абабраць, разрэзаць уздоўж напалам і выняць жаўткі. Вяндліну і падрыхтаваную зялёную цыбулю дробна нарэзаць, дадаць пакрышаныя жаўткі, крыху смятаны, соль і ўсё добра перамяшаць. Гэтай масай напоўніць палавінкі яек.

На блюда пакласці тонкія кружочкі свежага агурка, а на іх — фаршыраваныя палавінкі яек, зверху пасыпаць пакрышаным зяленівам кропу, заліць смятанай з хрэнам (ачышчаны хрэн надзерці на дробнай тарцы і змяшаць са смятанай, крыху пасаліўшы).

Падрыхтавала
Аліна ЯНКОЎСКАЯ.

Праграма тэлеперадач на тыдзень

ПАНЯДЗЕЛАК, 14 МАЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.50 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь! **8.00** Рэзананс.
9.15 Тэлебарометр.
9.30 Здароўе.
10.00, 17.00 "Усе мае дзеці".
11.10, 22.00 "Чалавек мора". Серыял. 3-я серыя.
12.05 "Новыя прыгоды гномаў". **13.15** "Дзяржаўная мяжа". Фільм трэці "Усходні рубеж". 1-я серыя.
14.30 Фільмы братоў Люм'ер.
15.10 Фільм — дзецям [illegible].
16.40 Тэленавігатар.
18.20 Зона Ікс.
18.30 Палітычныя дыялогі.
18.55 Футбол. Чэмпіянат Беларусі. "Дынама" (Мінск) — "Славія" (Мазыр). Трансляцыя з мінскага стадыёна "Дынама". У перапынку (19.45) — Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Правы чалавека: погляд у свет.
22.55 Стадыён.
23.20 Планета "АРТ".

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.45 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.10 Поле цудаў.
10.15 "З лёгкай парай!".
10.45 Гісторыя аднаго шэдэўра.
14.20 Зорная гадзіна.
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй. **15.20** "Пакемон".
15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі".
17.25 "Тыбет. Там за воблакамі". **17.45** Чакай мяне.
18.40 "Хто хоча стаць мільянерам?".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час. **21.00** "Сакрэтныя матэрыялы".
23.00 [illegible]

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
8.15 Камедыя "Астэрыкс і Абелікс супраць Цэзара".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Нарадзіўшая рэвалюцыяй. Камісар міліцыі распавядае".
18.00 "Камісар Рэкс".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Камедыя "Гульня на мільён". **21.40** Вялікі рэпартаж РТР. "Фанаты".
22.30 Пасля вестак.
22.40 Падрабязнасці.
22.50 "Дзяжурная часць".
23.00 Фільм "Шукальнікі прыгод".
1.00 "Спорт за тыдзень".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.30 Навіны культуры. **7.20** Пасля вестак...
7.40 "Пакуль б'е гадзіннік". Маст. фільм.
9.00 Тым часам.
9.40 "Леапарды". Дак. фільм.
10.35 Як гэта было.
11.40 "Побач з Бурам". Дак. фільм. **13.05** "Іграе Ф.Кемпф". Л.Бетховен.
13.45 "Русалачка".
14.15 Сферы. **15.00** Навіны.
15.10 "Востраў-матылёк".
15.35 [illegible]
16.10 Зашпіваўка. "Магчымасці чалавека".
16.35 "Калыска мяцяжу".
17.40 Машыны часу.
18.05 "З канцэртнай залы".
18.30 Айчына і лёс. Варламавы. **19.10** Вячэрняя казка.
19.20 "Пра Фаму і пра Ярому". **19.50,** 21.25 "Зойкіна кватэра". Спектакль.
21.00 Пасля навін...
22.30 Ад кінаавангарда да відэаарту.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 18.45 Крымінал.
5.35, 6.45 Вялікія грошы.
5.45, 7.20, 14.40 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Каханне і тайны Сансет Біч". **9.00,** 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч". **10.40** Лялькі.
11.30 Прыгодніцкі фільм "Джульбарс".
13.30 Стары тэлевізар.
15.30 "Элен і рабяты".
16.10 "Страсць".
17.05 "О, шчасліўчык!".
18.30 Герой дня.
19.05 "Дзень нараджэння Буржуя". **20.20** "Крымінальная Расія". "Чума". Частка 1-я. **21.50** Баявік "Рокі-1".

СТБ

15.20 Інфармацыйная праграма "168 гадзін Мінска".
16.00 "Ікс-мен".
16.30 "Шкадлівы сабака".
17.00 "Дарма і Грэг".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Па накіраванню". Музычна-забаўляльная праграма. **18.00** "Раузан". Тэленавела.
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Віртуальны свет".
19.55 "Культурнае жыццё Мінска". **20.00** "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Марасейка, 12".
22.05 Баявік "Апусташальнік". **0.05** Навіны СНД.
0.20 Футбольны кур'ер.
0.45 "Па накіраванню".

АЎТОРАК, 15 МАЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

Тэхнічная прафілактыка да 15.00
15.00, 18.00, 0.20 Навіны (з сурдаперакладам).
15.15 "Казкі бацькі Кастара".
15.25 "Усе на арбіту!". Серыял для дзяцей.
15.40 "Тайны свет Алекс Мак". **16.05** "5х5".
17.05 "Агледзіны", "Кола". Кароткаметражныя маст. фільмы. **18.20** Зона Ікс.
18.30 "Масква — Мінск".
18.50 Прэм'ера тэлеэкрана. Маст. фільм "Золата Югры". 1-я і 2-я серыі.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Меладрама "Дзіця напракат".
23.25 Спорт-кур'ер.
23.35 Ток-шоу "Будні". Фізічная культура і спорт.

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.55 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі.
9.15 "Хто хоча стаць мільянерам?"
10.15 Пакуль усе дома.
10.40 Цар гары.
14.20 [illegible]
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй. **15.20** "Пакемон".
15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі".
17.25 "Усе падарожжы каманды Кусто".
17.55 Як гэта было. "Супрацьстаянне СССР і ЗША. [illegible]" 1983 год.
18.40 [illegible]
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
21.00 Камедыя [illegible]
22.20 "Цывілізацыя". Чарльз Дарвін.
23.10 Камедыя "О, боскі сабака!".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 14.00, 19.00, 22.00 Весткі. **8.15** Камедыя "Гульня на мільён".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Нарадзіўшая рэвалюцыяй. Камісар міліцыі распавядае".
18.00 "Камісар Рэкс".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Баявік "Смяротная гонка". **21.30** "Расія — пачатак". Дак. серыял.
22.30 Пасля вестак.
22.40 Падрабязнасці.
22.50 "Дзяжурная часць".
23.00 Мужчына і жанчына. [illegible]
23.55 Фантастычны фільм "Марс".
1.35 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.05 Навіны культуры. **7.20** Пасля вестак...
7.40 "Палёт арла". Маст. фільм. Частка 1-я.
8.40 [illegible]
9.25 Машыны часу.
9.40 "Кучугуры і наваколле". Дак. фільм.
10.35 "Калыска мяцяжу".
11.40 "Паляванне на Зубра". Фільм 2.
12.40 [illegible]
13.00 [illegible]
13.45 Разам з Фафалем.
14.00 Тэлеэнцыклапедыя.
14.15 [illegible]
14.40 [illegible] Дак. фільм. **15.00** Навіны.
15.10 "Востраў-матылёк".
15.35 [illegible]
16.10 "Бачу цэль!".
16.35 "Калыска мяцяжу".
17.40 "Ноу-хаў".
18.05 "Крэмль музычны".
18.20 "Цытаты з жыцця".
19.10 Вячэрняя казка.
19.20 [illegible]
19.50 "Кучугуры і наваколле". Дак. цыкл.
20.35 Пасля навін.
20.55 "Трэці звон".
21.20 "Палёт арла". Маст. фільм. Частка 1-я.
22.20 Канцэрт-вальс.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 18.45 Крымінал.
5.35, 6.45 Вялікія грошы.
5.45, 7.20, 14.40 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Каханне і тайны Сансет Біч". **9.00,** 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч". **10.25** Крымінал. "Чыстасардэчнае прызнанне".
11.30 Фільм "Пышка".
13.30 Стары тэлевізар.
15.30 "Элен і рабяты".
16.10 "Страсць".
17.05 "О, шчасліўчык!".
18.30 Герой дня. **19.05** "Дзень нараджэння Буржуя".
20.20 "Крымінальная Расія". "Чума". Частка 2-я.
21.50 Баявік "Рокі-2".

СТБ

6.00 "Жалезны чалавек".
6.30 "Дыпладокі".
7.00 "Манітор". Навіны з Інтэрнэта.
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны". **8.45** Баявік "Апусташальнік".
10.35 "Дыскаверы" на СТБ.
10.55 "Віртуальны свет".
11.05 Драма "Лета насілля".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
14.00 "Пляж".
15.00 "Марасейка, 12".
16.00 "Жалезны чалавек".
16.30 "Дыпладокі".
17.00 "Дарма і Грэг".
17.45 Гараскоп СТБ.
17.50 "Культурнае жыццё Мінска". **18.00** "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Віртуальны свет".
19.55 "Культурнае жыццё Мінска". **20.00** "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Марасейка, 12".
22.05 Камедыя "Зрух па фазе". **0.05** Навіны СНД.
0.20 Драма "Лета насілля".

СЕРАДА, 16 МАЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.25 Навіны.
8.05, 17.00 "Усе мае дзеці".
9.15, 15.35 "Тайны свет Алекс Мак".
9.45 Мультыклуб.
10.10 25-ы кадр.
10.30 Існасць.
11.10, 21.55 "Чалавек мора". 4-я серыя. **12.00** "Адысея каманды Кусто".
12.30 Крымінальнае дасье.
13.10 "Дзяржаўная мяжа". 2-я серыя.
14.25 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.10 "Казкі бацькі Кастара".
15.20 "Усе на арбіту!".
16.05 "5х5".
18.20 Зона Ікс.
18.30 Гадзіна прафесіянала.
19.20 Прэм'ера тэлеэкрана. "Золата Югры". Маст. фільм. 3-я і 4-я серыі.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.50 Спорт-кур'ер.
23.00 "Сустрэча ў Траецкім".

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.25 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі.
9.15 "Забойная сіла".
10.15 "Сярэбраны шар". "Гібель Троцкага".
14.20 Пакліч джунгляў.
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй. **15.20** "Пакемон".
15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі".
17.25 "Усе падарожжы каманды Кусто".
17.55 Чалавек і закон.
18.40 "Хто хоча стаць мільянерам?".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
21.00 Баявік "Прапаўшы на полі бітвы".
22.55 "Рускі экстрым".
23.40 Камедыя "Атэль разбітых сэрцаў".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
8.15 Баявік "Смяротная гонка".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Том і Джэры".
16.40 "Агнём і мячом".
18.00 "Камісар Рэкс".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Камедыя "На каго Бог пашле".
21.20 Вялікі рэпартаж РТР. "Генерал Уласаў. Тайна споведзі". **22.30** Пасля вестак.
22.40 Падрабязнасці.
22.50 "Дзяжурная часць".
23.00 Футбол. Кубак УЕФА. Фінал. "Ліверпуль" (Англія) — "Алавес" (Іспанія).
0.00 Фільм "Сабакі вайны".
2.00 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.05 "Бачу цэль!".
9.30 "Сніцца мне, што я ў Германіі". Дак. фільм.
10.10 "Карыльён". Конкурс званароў у Бельгіі.
10.05 "Калыска мяцяжу".
11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
11.40 "Героі і здраднікі". Дак. фільм.
13.05 Іграе камерны аркестр "Расійская камерата".
13.45 Разам з Фафалем.
14.00 Тэлеэнцыклапедыя.
14.15 "Дзюймовачка".
14.45 Жывое дрэва рамёстваў. **15.00** Навіны.
15.10 "Востраў-матылёк.
15.35 "Містэр Пронька".
16.00 Усе суры Карана.
16.10 "Кансіліум".
16.35 "Калыска мяцяжу".
17.40 "Расійскі кур'ер".
18.05 Штрыхі да партрэта мастака. Раіса Зялінская.
18.30 Магія кіно.
18.45 "Джорджа Стрэлер". "L'anima allegra".
19.10 Вячэрняя казка.
19.20 Мультфільм "Вясёлая карусель".
19.50 "Сніцца мне, што я ў Германіі". Дак. фільм.
20.30 Пасля навін...
20.50 Форма.
21.20 "Палёт арла". Маст. фільм. Частка 2-я.
22.40 Мультфільм "Фільм! Фільм! Фільм!".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сення раніцай.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 18.45 Крымінал.
5.35, 6.45 Вялікія грошы.
5.45, 7.20, 14.45 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Дзень нараджэння Буржуя". **9.00,** 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 Маст. фільм "Апошнія халады".
10.30 Без рэцэпта.
11.25 Фільм "Машанька".
12.35 "Асяроддзе".
13.30 Стары тэлевізар.
14.25 Прафесія — рэпарцёр. Вольга Надтачэй. "Натуральны рай".
15.30 "Элен і рабяты".
16.10 "Страсць".
17.05 "О, шчасліўчык".
18.30 Герой дня.
19.05 Дзень нараджэння Буржуя".
20.20 "Расліннае жыццё".
21.50 "Рокі-3".

СТБ

6.00 "Жалезны чалавек".
6.30 "Дыпладокі".
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны". **8.45** "Зрух па фазе".
10.35 "Еўропа сёння".
10.55 "Віртуальны свет".
11.05 Камедыя "Не давай малакасосу перадышкі".
12.40 "Няшчасны выпадак".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
14.00 "Пляж".
15.00 "Марасейка, 12".
16.00 "Жалезны чалавек".
16.30 "Дыпладокі".
17.00 "Дарма і Грэг".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Гараскоп СТБ.
17.50 "Культурнае жыццё Мінска". **18.00** "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Віртуальны свет".
19.55 "Культурнае жыццё Мінска". **20.00** "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Марасейка, 12".
22.05 Баявік "Эксперт".
0.10 Навіны СНД.
0.25 Камедыя "Не давай малакасосу перадышкі".

ЧАЦВЕР, 17 МАЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 0.10 Навіны.
8.05, 17.00 "Усе мае дзеці".
9.10, 15.35 "Тайны свет Алекс Мак".
9.35 Прэм'ер-парад.
10.05 Арсенал.
10.30 "Сад мары".
11.15 Кароткаметражны маст. фільм "Бусляня".
12.00 Вялікі сняданак.
12.25 Тэлевізійны Дом кіно.
13.10 Камедыя "За запалкамі". **14.50** Фільмы братоў Люм'ер.
15.10 "Казкі бацькі Кастара".
15.20 "Усе на арбіту!".
16.05 "5х5".
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Тайныя спружыны палітыкі". **18.50** Кінааповесць "Выпадак з Палыніным".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.00 Майстры мастацтваў Беларусі — дэлегатам Другога Усебеларускага народнага сходу. Канцэрт.
24.00 Спорт-кур'ер.
0.25 Відзьма-нявідзьма.

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.35 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Хто хоча стаць мільянерам?".
10.15 "Сярэбраны шар". "Вяртанне Марыны Цвятаевай".
14.20 Праграма "100%".
14.45 ...Да шаснаццаці і старэй. **15.20** "Пакемон".
15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі".
17.25 "Усе падарожжы каманды Кусто".
17.55 "Працэс".
18.40 Серыял "Падазрэнне".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
21.00 Фільм "Катала".
22.50 Трылер "Паўночнік".
0.25 "Джаз". Сусветная гісторыя.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
8.15 Камедыя "На каго Бог пашле". **9.45** "Фіціль".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Том і Джэры".
16.40 "Агнём і мячом".
18.00 "Камісар Рэкс".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Камедыя "Наш амерыканскі Бора".
21.25 "Адчыніце, міліцыя!. Дак. серыял.
22.30 Пасля вестак.
22.40 Падрабязнасці.
22.50 "Дзяжурная часць".
23.00 Фільм "Вечны поўнач".
0.45 Гарачая дзесятка.
1.40 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры. **7.20** Пасля навін...
7.40 "Пад паўночным ззяннем". Маст. фільм. 1-я серыя.
9.00 Справы жыццёвыя.
9.25 Дак. фільмы.
10.05 Іграе А. Сарокаў (скрыпка).
10.35 "Калыска мяцяжу".
11.40 "Даменіка Скарлаці". 1-я серыя. **12.45** "Казка пра Залатую рыбку".
13.45 Тэлеэнцыклапедыя.
14.00 Жывое дрэва рамёстваў. **14.10** "Успаміны, якія заўсёды са мной...".
15.00 Навіны.
15.10 "Востраў-матылёк".
15.35 "Прыгоды барона Мюнхгаўзена".
15.50 А. Платонаў. "Скрыпка".
16.35 "Калыска мяцяжу".
17.40 "Пути Господни..."
18.05 "Улада факта".
18.20 "Час музыкі".
18.45 "Асеннія партрэты".
19.15 Вячэрняя казка.
19.50 Дак. фільмы.
20.30 Пасля навін...
20.55 "Пейзаж з мажжавельнікам". Мультфільм.
21.25 Джазафрэнія.
21.50 "Пад паўночным ззяннем". Маст. фільм. 1-я серыя.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 18.45 Крымінал.
5.35, 6.45 Вялікія грошы.
5.45, 7.20, 14.40 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Дзень нараджэння Буржуя". **9.00,** 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч". **10.25** Дог-шоу "Я і мой сабака".
11.30 Фільм "Лётчыкі".
13.30 Стары тэлевізар.
15.30 "Элен і рабяты".
16.10 "Страсць".
17.05 "О, шчасліўчык!".
18.30 Герой дня.
19.05 "Дзень нараджэння Буржуя".
20.20 Прафесія — рэпарцёр. Аляксандр Зіненка. "Вальс шчасця". **21.50** "Рокі-4".

СТБ

6.00 "Жалезны чалавек".
6.30 "Дыпладокі".
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
8.45 Баявік "Эксперт"
10.35 "Экстрэмальныя гульні".
10.55 "Віртуальны свет".
11.05 Драма "Іду сваім шляхам".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
14.00 "Пляж".
15.00 "Марасейка, 12".
16.00 "Жалезны чалавек".
16.30 "Дыпладокі".
17.00 "Дарма і Грэг".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Гараскоп СТБ.
17.50 "Культурнае жыццё Мінска".
18.00 "Раузан".
19.00 "Экзотыка".
19.15 Музыка на СТБ.
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Віртуальны свет".
19.55 "Культурнае жыццё Мінска". **20.00** "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Марасейка, 12".
22.05 Трылер "Крывавая вечарынка".
0.05 Навіны СНД.
0.20 Драма "Іду свім шляхам".

ПЯТНІЦА, 18 МАЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 13.00, 15.00, 18.05, 0.05 Навіны.
8.00 "Блакітны кубачак". Кароткаметражны маст. фільм.
9.10 Мультфільм.
9.35 Дак. экран. "Імгненні музейнай цішыні".
10.00, 13.10, 15.30 Другі Усебеларускі народны сход. Трансляцыя з Палаца Рэспублікі. **18.25** Зона Ікс.
18.35 Свет і мы.
19.00 "Выклік". Маст. фільм.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Маст. фільм "Тры жанчыны і мужчына".
23.30 Спорт-кур'ер.
23.40 Каралеўскае паляванне.
0.20 Футбол. Кубак Беларусі.

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.30 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі"
9.15 Серыял "Падазрэнне".
10.15 "Сярэбраны шар". "Жыццё і смерць Аляксандра Фадзеева".
14.20 Прыгодніцкі фільм "Гэты агідны кот".
15.45 "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі".
17.25 "З лёгкай парай!".
18.00 Выратавальнікі. Экстраны выклік.
18.30 Смачныя гісторыі.
18.40 Поле цудаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.55 Крэмль-9. "Апошні год Сталіна".
21.40 Баявік "Сям'я паліцэйскіх-2: Страта веры".
23.45 Рэальная музыка.
0.15 Трылер "Сярэбраная куля".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 Камедыя "Наш амерыканскі Бора".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Том і Джэры".
16.40 "Агнём і мячом".
18.00 Прэм'ера тэлегульні "Вялікае пытанне".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 "Ідэальны мужчына".
20.55 Баявік "Фанат".
22.50 Трылер "Дракула".
1.00 "Дзяжурная часць".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.05 Навіны культуры. **7.20** Пасля навін...
7.40 "Пад паўночным ззяннем". Маст. фільм. 2-я серыя.
8.35 "М. Булгакаў: раманы і лёсы".
9.45 "Адзін пасярод Расіі". Тэлеспектакль.
10.20 "Партрэт легендарнай піяністкі". Дак. фільм.
11.40 "Даменіка Скарлаці". 2-я серыя.
12.35 Рускі прыдворны касцюм. **13.00** "Прыгоды Васі Куралесава".
13.45 Разам з Фафалем.
13.55 Тэлеэнцыклапедыя.
14.10 "Успаміны, якія заўсёды са мной...".
15.00 Навіны.
15.10 "Востраў-матылёк".
15.35 "Алі-Баба і сорак разбойнікаў".
16.05 "Музей Аскара Шлемера".
16.45 Правінцыяльныя музеі.
17.10 Вуліца майго дзяцінства.
17.40 Сенсацыя! Сенсацыя? Сенсацыя...
18.05 Майстры Вялікага тэатра. **18.30** Дасягнулі мы варот Мадрыта...
19.10 Вячэрняя казка.
19.55 "Партрэт легендарнай піяністкі". Дак. фільм.
21.00 Пасля навін...
21.20 "Вечары з Веранікай Долінай".
21.45 "Пад паўночным ззяннем". Маст. фільм. 2-я серыя.
22.40 "Бедная Ліза". Мультфільм.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сёння раніцай.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 18.45 Крымінал.
5.35, 6.45 Вялікія грошы.
5.45, 7.20, 14.40 У запас.
6.20, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Дзень нараджэння Буржуя". **9.00,** 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Каханне і тайны Сансет Біч". **10.25** Падарожжы натураліста.
11.30 Фільм "Жыла-была дзяўчынка".
13.30 Стары тэлевізар.
15.30 "Вуліца Сезам".
15.55 "Страсць".
16.55 "Паліцэйская акадэмія". **18.30** Герой дня.
19.05 "Дзень нараджэння Буржуя".
20.10 "О, шчасліўчык!".
21.50 "Жаночы погляд".
22.30 "Рокі-5".

СТБ

6.00 "Жалезны чалавек".
6.30 "Дыпладокі".
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны". **8.45** Трылер "Крывавая вечарынка".
10.35 "Еўропа сёння.
10.55 "Віртуальны свет".
11.05 Камедыя "Суперабрабаванне ў Мілане".
13.20 "Канаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
14.00 "Пляж".
15.00 "Марасейка, 12".
16.00 "Жалезны чалавек".
16.30 "Дыпладокі".
17.00 "Дарма і Грэг".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Па накіраванню".
18.00 "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Віртуальны свет".
19.55 "Культурнае жыццё Мінска". **20.00** "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Чорны пакой".
21.35 Меладрама "Таталітарны раман".
0.05 Навіны СНД.
0.20 Камедыя "Суперабрабаванне ў Мілане".

СУБОТА, 19 МАЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00, 19.00 Навіны. **7.10** Існасць.
7.35 "Семнаццаць імгненняў шчасця". Дак. фільм аб удзеле беларускіх спартсменаў на Алімпіядзе-2000 у Сіднеі. **8.15** "Ну, пачакай!".
8.30 Здароўе.
9.10 "Новыя прыгоды гномаў".
9.35 Гумарыстычны серыял "Кувалда". **10.05** "Усё нармальна, мама!".
10.35 Прэм'ер-парад.
11.00 Мультыклуб.
11.25 "Сад мары".
11.55 Ток-шоу "Будні". Фізічная культура і спорт.
12.40 Каралеўскае паляванне.
13.05 "Час мясцовы". Рэпартажы з правінцыі.
13.30 Серыял па выхадных. "Жамчужыны акіяна".
14.30 Сталіца.
15.10 "Формула стварэння". Фільм 1-ы.
15.40 "Каштанка". Мультфільм. **16.10** Драма "Лялечка". 1-я і 2-я серыі.
18.25 З дакладных крыніц.
19.20 Дэтэктыўны серыял "Жулі Леско".
21.00 Панарама.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 "Тайныя спружыны палітыкі".
22.20 Іранічная камедыя "Утопім Мону".
24.00 Вячэрні экспрэс.

ГРТ

6.00, 9.00, 14.00, 16.50 Навіны.
6.15 Серыял "Пяшчотны яд".
7.15 Слова пастыра.
7.30 Праграма "100%".
7.55 Іграй, гармонік любы!
8.25 "Паскораная дапамога".
9.10 Смак.
9.30 "Смехапанарама".
10.10 Фільм "Баль".
12.15 Здароўе.
13.00 Сёмае пачуццё.
13.45 Гісторыя аднаго шэдэўра.
14.10 "Кітайскі гарадавы".
15.05 "Усё пра Мікі Мауса".
15.30 "Сын палка". Спецрэпартаж.
15.55 Футбол. Чэмпіянат Расіі. "Спартак" (Масква) — "Крылы Саветаў" (Самара).
18.05 Дэтэктыў "Эцюд у чорных тонах".
20.00 Час.
20.40 Што? Дзе? Калі?
21.50 Дэтэктыў "Справа аб пеліканах".
0.25 Фільм "Дробязі жыцця".

РАСІЯ

6.30 "Дыялогі пра рыбалку".
6.55 "Сафі". Мультфільм.
8.05 Прагноз надвор'я.
8.10 "Залаты ключ".
8.30 "Тэлепузікі".
9.00 Добрай раніцы, краіна!
9.45 "Сто да аднаго".
10.35 Сам сабе рэжысёр.
11.05 "Каламбур".
11.35 "Пошта РТР".
12.00 Маст. фільм "Згублены свет. Крыштальны меч".
13.00 Весткі.
13.20 Фільм "Двайны абгон".
15.00 "Прэс-клуб".
15.45 "Міжнародная панарама".
16.30 "Нацыянальны даход".
17.00 Мая сям'я. "Нікому не магу адмовіць".
17.55 "Аншлаг".
19.00 Весткі ў суботу.
19.50 "Гарадок. Рэтра".
20.30 Баявік "Узаперці".
22.40 Камедыя "Кола кахання".
0.25 "Шакіруючая Азія". Дак. фільм.
2.20 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.05 "Бусляня".
9.30 Мой цырк.
10.00 Архітэктурная галерэя.
10.15 "Усё застаецца людзям". Маст. фільм.
12.10 Палацавыя тайны.
12.40 Вандраванні музыканта.
13.00 Залаты п'едэстал.
13.30, 21.00 Навіны культуры. **13.45** Тэатральны летапіс XX стагоддзя.
14.10 "Першы снег". Маст. фільм.
15.55 "Вакзал мары".
16.35 "Дэфіцыт на Мазаева". Тэлеспектакль.
17.30 Сферы.
18.10 Білет у Вялікі...
18.35 Танцавальны джаз: ад Брадвея да Елісейскіх Палёў.
19.30 Вячэрняя казка.
19.40 Мультсерыял.
19.50 Дом акцёра.
20.30 Рамантыка раманса.
21.20 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё.
21.25 Блеф-клуб.
22.00 "Ажыўшыя палотны". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
7.20 "Дзень нараджэння Буржуя".
8.30 "Вуліца Сезам".
9.20 Крымінал. "Чыстасардэчнае прызнанне".
9.50 "Расліннае жыццё".
10.25 "Палундра".
11.25 Вялікія грошы.
12.00 Спецыяльны рэпартаж. Аляксей Півавараў. "Другая лінія".
12.15 Фантастычны фільм "Люстэрка для героя".
15.30 Без рэцэпта.
16.10 Дог-шоу "Я і мой сабака". **16.55** "Паліцэйская акадэмія".
18.40 Прафесія — рэпарцёр. Цімафей Бажэнаў. "Добраахвотная рэзервацыя".
19.10 Баявік "Кулямётны блюз".
21.50 Баявік "Горац".
0.05 Баявік "Канец насілля".

СТБ

6.30 Музычны канал.
7.00 "Фантастычная чацвёрка". Мультсерыял.
7.30 "Казкі джунгляў". Мультсерыял.
8.00 "Сімпсаны".
8.30 "Свет спорту вачамі "Жылет". **9.00** "Манітор". Навіны з Інтэрнэта.
9.20 Камедыя "Омпа".
11.15 "Экзотыка".
11.30 "Не от мира сего". Дак. фільм. 5-6 серыі.
12.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
12.45 "Анатомія зла". Гісторыя аднаго злачынства.
13.15 Меладраматычная прытча "Сябра".
15.15 "Фантастычная чацвёрка". Мультсерыял.
15.45 "Казкі джунгляў". Мультсерыял.
16.15 "Дыскаверы" на СТБ.
16.45 "Прывітанне, доктар".
17.15 Прыгодніцкі баявік "Доспехі Бога".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Гадзіна пік".
20.30 "Яе звалі Нікіта".
21.30 Баявік "Шыры".
0.20 Начны музычны канал.

НЯДЗЕЛЯ, 20 МАЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 Дэтэктыўны серыял "Жулі Леско".
8.35 "Аграсвет". Інфармацыйна-аналітычная праграма. **9.00,** 15.00 Навіны.
9.10 "Новыя прыгоды гномаў". **9.35** "Кувалда".
10.05 "Усё нармальна, мама!".
10.35 "Адысея каманды Кухто".
11.25 Вялікі сняданак.
11.55 Арсенал.
12.25 "Чэроне. Планета Опера". Музычны фільм з удзелам Мансерат Кабалье.
13.25 "Жамчужыны акіяна".
14.25 "І іншыя афіцыйныя асобы".
14.35 25-ы кадр.
15.10 "Сустрэча ў Траецкім".
15.35 Крымінальнае дасье.
16.05 "Аса". Маст. фільм. 1-я і 2-я серыі.
18.35 Планета "АРТ".
19.05 "Грант". Спецыяльны фонд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі.
19.20 Тэленавігатар.
19.40 Тэлебарометр. Прагноз надвор'я.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спорт-кур'ер.
21.00 Маст. фільм "Сцяг".
22.45 Тэлевізійны Дом кіно.

ГРТ

6.00, 9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
6.15 "Пяшчотны яд".
7.10 Служу Расіі!
7.40 "Чып і Дэйл".
8.05 Ранішняя зорка.
9.10 "Бесталковыя нататкі".
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Фільм "Гоншчыкі".
11.40 Ранішняя пошта.
12.10 Клуб падарожнікаў.
12.50 "Эх, Сямёнаўна!".
13.30 "Жыццё выдатных людзей". Аляксею Марэсьеву — 85!
14.10 "Кітайскі гарадавы".
15.05 "Гуфі і яго каманда".
15.35 Разумніцы і разумнікі.
16.00 Жывая прырода.
17.20 "Байкеры". Спецрэпартаж.
17.40 "Жыць трэба лёгка". Канцэрт Яфіма Шыфрына.
19.30 Бвявік "У асадзе".
21.30 Часы.
23.05 "На футболе".
23.45 "Ціхі дом" на Канскім фестывалі. **0.15** Камедыя "Адпусціўшы вожжы".

РАСІЯ

6.30 Фільм "Беспрыданніца".
7.50 Рускае лата.
8.40 "ТБ Бінга шоу".
9.40 Добрай раніцы, краіна!
10.10 "Аншлаг".
11.00 "Гарадок. З ранняга".
11.30 Федэрацыя.
12.10 Парламенцкая гадзіна.
13.00 Весткі.
13.20 Дыялогі пра жывёлу.
14.20 "Вакол свету".
15.20 "Два раялі".
16.20 Сам сабе рэжысёр.
17.00 "Люстэрка".
18.00 "О.С.П.-студыя прадстаўляе выдатных людзей".
19.10 Баявік "Чырвоная гарачыня". **21.25** Дэтэктыў "Шызафрэнія".
0.15 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.05 "Рукі ўверх!". Маст. фільм.
10.10 Канцэрт Вялікага дзіцячага хору.
10.40 Мультфільм "Кот у ботах". **11.00** "Сурыкаты". Дак. фільм.
11.55 Бабуліны рэцэпты.
12.05 Графаман.
12.35 "Мой Эрмітаж".
13.00 Ток-шоу "Наўздагад".
13.30, 21.00 Навіны культуры. **13.45** Тэатральны летапіс XX стагоддзя.
14.10 "Шэрбурскія парасонікі". Маст. фільм.
15.40 Мультфільм "Коля, Оля і Архімед".
16.00 Тым часам.
16.25 "Фрак народа". Дзмітрый Астрахан.
17.15 Дж. Вердзі. Опера "Ламбардцы".
19.50 "Дзіўныя гісторыі". Маст. фільм.
21.20 Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё.
21.25 "Са столі".
21.50 "Дарослае жыццё". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння. **7.20** "Новыя прыгоды Супермэна".
8.20 "Жаночы погляд".
9.20 Камедыя "Музычная гісторыя".
11.25 Прыгодніцкі фільм "Падарожжа Хрыстафора Калумба".
14.00 "Трэці тайм".
15.35 Падарожжы натураліста. **16.10** Вялікія бацькі.
16.50 "Паліцэйская акадэмія". **18.35** Фільм "Ты ў мяне адна". **20.40** Лялькі.
20.55 Фільм "Поезд-уцякач".
23.15 "Футбольны клуб".

СТБ

6.30 Музычны канал. **7.00** "Фантастычная чацвёрка". Мультсерыял.
7.30 "Казкі джунгляў". Мультсерыял. **8.00** "Гадзіна пік".
9.00 "Манітор". Навіны з Інтэрнэта. **9.20** Футбол. Англійская прэм'ер-ліга.
11.15 "Кірава, 17".
11.30 "Яе звалі Нікіта".
12.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
12.45 "Прывітанне, доктар".
13.15 Камедыя "Будзьце маім мужам". **15.15** "Фантастычная чацвёрка". **15.45** "Казкі джунгляў". **16.15** "Экстрэмальныя гульні".
16.45 "Клуб "Белы папугай".
17.15 Баявік "Асабістая вайна". **19.30** "168 гадзін Мінска". **20.30** "Сакрэтныя матэрыялы".
21.30 Баявік "Каштоўная знаходка". **23.30** Трылер "Жоўты фантан".

Супрацоўніцу "Настаўніцкай газеты" Святлану Аляксандраўну Міцкевіч напаткала вялікае гора — у яе памерла МАЦІ Тацццяна Міхайлаўна. Мы, калегі, сябры, супрацоўнікі рэдакцыі, падзяляем Ваш боль, Святлана Аляксандраўна, і выказваем шчырае спачуванне.

Выконваючы абавязкі галоўнага рэдактара Пётр ЮДО

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА "ДОМ ПРЭСЫ". 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намесніка галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ, адукацыйных інавацый - 36-43-62, праблем выхавання, навукі - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №2423
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 10.5.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.